

Fondată: 1998
Anul XVIII

ELANUL

Nr. 160
IUNIE
2015

REVISTĂ DE CULTURĂ EDITATĂ DE ASOCIAȚIA CULTURALĂ „ACADEMIA RURALĂ ELANUL”
DIN GIURCANI, COMUNA GĂGEȘTI, JUDEȚUL VASLUI

INIMA ȚĂRII DE JOS ÎN DOCUMENTELE ȘTEFANIENE

Dan RAVARU

Ctitor al Moldovei renăscute după cei 25 de ani de sângeroase lupte fratricide, care au urmat beneficei domnii a lui Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare se preocupă prioritar încă din primii ani ai prezenței sale în scaunul țării de problemele proprietății, de aspectele juridice ale acesteia, pe fondul unei administrații centralizate și eficiente. Necesitatea acestor orientări majore se impunea cu atât mai mult cu cât perioada anterioară a promovat evidente tendințe centrifuge până în pragul dezmembrării statului moldovenesc. Frecvențele schimbări de domni, rolul crescând al boierimii în realizarea acestora, grupările care se constituiau și se destrămau peste noapte au creat un climat de anarhie care se cerea curmat cât mai repede. Cancelaria domnească va emite un număr mare de documente care vor aduce reglementările ce se impuneau.

Așa cum s-a întâmplat, însă, de-a lungul întregii istorii a Moldovei, foarte multe documente s-au pierdut, fiind distruse în urma invaziilor sau din cauza unor interese. Altele au fost ascunse și nu li s-a mai găsit urma, unele se află în arhive străine, în fonduri încă necunoscute.

Cu toate acestea, de la Ștefan cel Mare ni s-au păstrat un număr de 498 documente referitoare la regimul proprietății, iar peste o treime dintre ele au în vedere fostele ținuturi istorice Fălciu, Vaslui, Tutova, care alcătuiesc actualul județ Vaslui, un număr de 91 fiind emise în reședința de județ și cuprinzând date privind și alte zone ale Moldovei.

- continuare în pagina 2 -

Românii în ultimul deceniu comunist. Scrisori din anii '80 (6)

Dr. Liviu ȚĂRANU, CNSAS București

Popi Eugenia din Arad i-a relatat lui Bonta Toader din Călimăneasa [...] jud. Vrancea:

„M-am săturat! De anul trecut, din octombrie, luăm tot jumătate de salariu. Numai știu cum să mă descurc. Parcă eu sunt vinovată sau alții că nu se poate face planul. Când este marfă, nu este benzină sau motorină, că nu au cu ce o aduce din câmp. Când sunt astea, nu e marfă. Dar pe noi știu că ne arde urât de tot. Cei care au salarii mari, tot se mai duc cu 3.000 acasă dar noi, cei care avem 1.800, ne dă la avans 450 și restul la salariu și toate sunt scumpe”.

- continuare în pagina 10 -

Eminul iubit

Eliza ARTENE

Numai poetul
Ca pasări ce zboară
Deasupra valurilor
Trece peste nemărginirea timpului ...

Cum am putea vorbi despre Mihail Eminovici mai potrivit decât în versuri ?

Eminescu (așadar) „n-a existat...” A existat o Românie care i-a fost leagăn celui hărăzit de Dumnezeu cu iscusința de a folosi limba română în toată frumusețea ei, precum și de a fora în adâncul ființei omenești în încercarea de a înțelege și defini tainele sufletului.

Amestec de mărire și decădere, genialitate, mizerie și nebulie, Mihail Eminescu a plăcut prin sensibilitate,

profunzime, patriotism nedisimulat, interes pentru soarta omului, pasiune pentru teatru; a impresionat prin inteligență și curaj, prezentându-și convingerile în articolele vremii, dând dovadă de talent, dăruire, seriozitate și obiectivism în domeniul jurnalistic. A fost intelectualul model, românul care a știut cel mai bine să reprezinte spiritul național.

Dacă ar trăi în zilele noastre, Eminescu ar suferi să vadă cum limba română este schingiuită de către cadre didactice și elevi. Asistăm parcă neputincioși la o decădere a scării valorilor autentice și luăm din democrație numai ce este urât, demoralizator, dezolant și dezarmant. Am uitat ce înseamnă a fi patriot, a fi mândru că avem ființă națională, și ne-am îndepărtat de ceea ce ne caracterizează, adoptând tradiții noi și adesea inutile. A reveni la Eminescu înseamnă a ne aminti cine suntem.

Ar fi interesant să medităm într-un moment tihnit de singurătate, la ce înseamnă Eminescu pentru noi. Să ne amintim prima emoție trăită la lectura versurilor sale, să ne amintim ce loc a avut în sufletele noastre în vremea adolescenței – când ni se părea că exprimă exact simțămintele proprii, să îi oferim un moment de plăcută aducere aminte și să-i transmitem un gând bun.

Fie ca spiritul său să ne vegheze limba și „nevoile și neamul”...

A ne face timp pentru Eminescu doar de două ori pe an, este prea puțin. Eminescu este românismul. Eminescu ar trebui să fie în noi.

Marele prezent, marele absent, poetul națiunii române...

INIMA ȚĂRII DE JOS ÎN DOCUMENTELE ȘTEFANIENE

- urmare din pagina 1 -

Chiar dacă la împărțirea administrativă din 1968 criteriile de ordin istoric au fost mai puțin luate în seamă, în cazul județului Vaslui ele au funcționat, indiferent de voința legislatorilor. În timpul lui Ștefan cel Mare, Moldova, cuprinsă în granițele sale firești, marcate în principal de munții Carpați, Marea Neagră și Nistru, era împărțită în 26 de unități administrative, dintre care unele și-au păstrat structura de-a lungul timpului – Suceava, Botoșani, Bacău etc.–, altele, între care Adjud, Horincea, Cărligătura au avut o existență mai mult sau mai puțin statornică. În acest context, faptul că Ștefan cel Mare emite, prin cancelaria sa, 137 de documente din totalul de 498, cu referință directă la cele trei ținuturi istorice, incluse în cea mai mare parte în arealul actualului județ, este cu totul remarcabil și ilustrează convingător interesul său deosebit pentru această zonă a țării, pe care a guvernat-o în timpuri de glorie. Să încercăm parcurgerea, în mod fatal parțială a acestui atractiv, dar complex și dificil uneori, fond documentar, mărginindu-ne în principal la volumele II și III din “Documenta Romaniae Historica, A. Moldova”.

Este cu totul semnificativ faptul că primul document ștefanian (nr. 62, p. 93, D.R.H., II) se referă la două localități din ținutul istoric al Vasluiului, numai după 1968 incluse în județul Iași. Este vorba de Mirești – sat dispărut de lângă Jigoreni, și de Găureni, denumit acum Văleni, ambele sate în comuna Țibănești.

La un an de la urcarea pe tron, la 26 octombrie 1458, cancelaria voievodului redactează un act de mare importanță, în primul rând pentru Valea Tutovei (nr. 77, p. 111, D.R.H., II). Are loc un schimb de proprietăți între Neagul și Tatul, care cedează satul Timișești de la gura Studinețului, către Mălin, Vișa și Ivașco Vitoltescul, primind în schimb de la aceștia Ruși de la lezer și Redenii. Timișeștii, atestați încă din 1436, se aflau pe teritoriul actualei comune Iana, iar Rușii sunt și astăzi în comuna Puiești, la fel Redenii (Rădeni), în comuna Dragomirești. Acest schimb se face practic între rude, beneficiind de privilegiul mai vechi al lui Stan Poiană.

Dacă documentul anterior viza ținutul istoric al Tutovei, cel următor, din 13 ianuarie 1469 (nr. 90, p. 128, D.R.H., II) se referă la ținutul istoric al Vasluiului, la localități de pe Valea Rebricei: seliștele lui Conu, Giurgiu Blidaru și Nicoară, sate dispărute de lângă Rebricea, Bolați, Draxeni. De altfel, denumirea „seliște” însemna locul unde a fost cândva un sat. De observat numele Giurgiu, de origine maramureșeană.

La 24 noiembrie 1460 este atestat, tot într-un document ștefanian, satul Voinești, întărit lui Ivul Voinescu, după cumpărarea

de la Ion și Petrică (nr. 96, p. 136, D.R.H., II), cu această ocazie fiind menționată și existența aici a unei mănăstiri.

Documentul următor, de la 5 decembrie 1460 (nr. 97, p. 138, D.R.H., II), este cel dintâi emis pe teritoriul actual al județului Vaslui, la Bârlad, ceea ce atestă prezența lui Ștefan cel Mare în zonă. Referințele din cuprinsul hrisovului demonstrează și ele această afirmație, fiind vorba de localități din imediata apropiere a Bârladului, pe valea râului cu același nume și pe a Jeravățului, care curge prin comunele Vinderei și Grivița. De data aceasta domnitorul trebuie să lămurească un diferend între comisarul Ivașco *versus* Toma Dumitrescul și Coste Turbure. I se acordă dreptate celui dintâi, pe baza unui privilegiu de la socrul său. Pe 8 august 1461, semnalăm între documentele de la Ștefan cel Mare pe cel dintâi care are în vedere sate din fostul ținut istoric al Fălciului. Bogdan, fiul lui Herman, căpăta între altele și sate de pe pârâul Moisia, între care și viitorul Oțeleni, comuna Hoceni, Bogdan fiind cunoscut și ca Oțel (nr. 99, p. 140, D. R. H., II).

Interesul domnitorului pentru împrejurimile Vasluiului îl putem semnala iarăși, pe 5 octombrie 1462, când, lui Petru Glodeanul i se întărește stăpânirea asupra satului Glodeni de pe Telejna, actualmente inclus în Bereasa – Dănești (nr. 110, p. 157, D. R. H., II).

Ne întoarcem în timp și spațiu pe Valea Rebricei, unde pan Nicoară Sârbescul primește și i se întăresc mai multe proprietăți. O curiozitate a documentului (nr. 112, p. 160, D.R.H., II) din 8 octombrie 1462 constă în menționarea lui Moişă Filosofu, personaj enigmatic din istoria noastră.

Ținutul Fălciului este amintit din nou în 1463 (nr. 114, p. 164, D.R.H., II) când lui Petru Vitolteanul i se întărește de către Ștefan cel Mare satul Vitoltești, care există și astăzi în comuna Vișoara, numele actual rezultând din cosmetizarea vechiului Băsești.

În anul următor, lui Manea Mogoșescul i se întărește satul Mogoșești (înglobat mai târziu în Ipatele, de lângă Negrești), amintirea acestuia fiind păstrată în toponimul Movila lui Mogoș (nr. 118, p. 168, D.R.H., II)

Ajungem, în sfârșit, la primul document emis la Vaslui de către Ștefan cel Mare, din această a doua capitală a sa, bineînțeles primul în timp care s-a păstrat. Oricum, pe 5 iunie 1464 se găsea la Vaslui și întărea o vânzare – cumpărare dintre Giurgiu (iarăși nume maramureșean) de la lalan (actualul Elan), stăpân al Găgeștilor, și noii proprietari Ignat și Ion (nr. 120, p. 171, D.R.H., II).

După câteva zile, pe 11 iunie 1464, în prelungirea șederii sale la Vaslui, Ștefan se referă la satul Pântelești de pe lezer, localitate dispărută care era situată lângă actualul sat Gâlțești, din comuna Puiești. Documentul este deosebit de interesant, așa că îl vom cita acum parțial. Domnitorul întărește satul de mai sus Mușei și fiicei sale, Cerna. Soțul Mușei, Pentelei, avusese privilegiul de stăpânire a satului – care îi purta și numele – de la voievozii Ștefan și Ilieș, dar „acel privilegiu al înaintașilor noștri așa-scriși, s-a pierdut din mâinile lui Cârstea, fiul lui Pentelei și al paniței lui, Mușa, când Cârstea a căzut de pe cal și a murit fără grai și despre privilegiul nostru, al ocinei noastre drepte, nu a putut spune unde este”. Textul ne redă un moment dramatic, așa cum au fost desigur multe altele. Cârstea a suferit, probabil, o comoție cerebrală sau un atac de cord și, căzut de pe cal, nu a mai putut vorbi, decesul urmând imediat. Tatăl său îi încredinșase actul de proprietate, fiind, ca bărbat, capul familiei. Conform obiceiului, l-a ascuns cu grijă și a păstrat taina, nu i-a spus nici mamei sale locul tănuirii. Toate acestea din cauza faptului că, pe atunci, neexistând duplicate, pierderea hrisovului, prin furt sau neglijență, putea duce la pierderea moșiei. De aici ascunderea și păstrarea secretului doar de către o singură persoană. Drame asemănătoare au existat desigur și prin cine știe ce ascunzători mai zac acum străvechi documente. Cazul Mușei se rezolvă, totuși, în favoarea acesteia, datorită unor mărturii ale megieșilor și spiritului de dreptate al domnitorului (nr. 121, p. 172, D.R.H., II)

Pe 3 martie 1465 îl găsim pe Ștefan cel Mare la Vaslui. Acum întărește lui Candrea jumătate din satul Giurgești de pe Stavnic (lângă Băcul – Ipatele, ținutul istoric al Vasluiului), cumpărat de la Stan și Costea, fiii lui Giurgiu, semn că vechii maramureșeni începuseră să piardă din proprietăți (nr. 127, p. 181, D.R.H., II).

Din nou Ștefan este preocupat de proprietățile din actualul județ Vaslui, mai precis din fostul ținut al Fălciului, pe data de 28 august 1466, când îi întărește lui Benea, fiul lui Crețu de la Elan, mai multe proprietăți: Crețeana, Uhrinești (sate dispărute de lângă Blăgești) și Murgenii de astăzi (nr. 140, p. 200, D.R.H., II). Din nou este amintită o mănăstire în spațiul istoric tutovean când, la 8 decembrie 1466, Bodea de la Dumbrava primește privilegiul de a-și face sat pe Bârzota, afluent al Bârladului în comuna Tutova (nr. 142, p. 204 D.R.H., II)

La extremitatea vestică a ținutului Vaslui, la izvoarele Bârladului, se găsea satul Mărmureni, întărit la 10 ianuarie 1467 lui Toma și Giurgiu, fiii întemeietorului satului, Marmure (nr. 145, p. 210, D.R.H., II)

Ștefan cel Mare vine din nou la Bârlad pe 30 iunie 1467 și va întări o vânzare-cumpărare la Urdești, acum un mic sat din comuna Dodești, fost târg până au început să se dezvolte Murgenii (nr. 147, p. 203, D.R.H., II)

Perioada ștefaniană se caracterizează și prin apariția unor noi proprietari de numeroase moșii, fenomenul fiind mai accentuat în Țara de Jos. Unul dintre aceștia a fost Șteful Cernătescu, Ștefan cel Mare întărindu-i, la 24 noiembrie 1467, mai multe sate în Țara de Jos, o parte din ținutul Tutovei, în jur de șase pe Valea Similei, fiecare având câte o moară (nr. 154, p. 225, D.R.H., II)

Proprietăți numeroase sunt acordate și întărite fraților Petru, Oană și Duma, la 9 februarie 1469, grupate toate în nord-estul ținutului Vaslui, împărțite astăzi între județele Vaslui și Iași (nr. 156, p. 230, D.R.H., II): Brudurești (Tansa), Suhuleț, Tonguzeni (Tungujei), Andriești (Dumești) și alte câteva seliști.

Un document datat 5 iunie 1469 (nr. 158, p. 234, D.R.H., II) acordă panului (titlu nobiliar polonez adoptat și de moldoveni) Vlad Mursea o jumătate din satul Albești, pe Stemnic, și un loc de întemeiere a unui sat localizat în actualul raion Leova, de peste Prut. Merită subliniat faptul că, fără a fi vorba de o avere deosebită, cele două proprietăți erau situate de o parte și de cealaltă a Prutului, dar acesta nu a marcat vreodată, până în nenorocitul an 1812, vreo formă de împărțire a Moldovei.

În ziua următoare, pe 6 iunie 1469, este emis un nou hrisov (nr. 159, p. 236, D.R.H., II), păstrat în copie și conținând largi referințe la ținutul Vasluiului și la cel al Fălciului. Fraților Oană și Ivașco Pașcu li se dă și li se întărește proprietatea asupra mai multor sate: „Lipovățul, pe Bârlad, mai gios de Vaslui, și moară pe Bârlad, și Suhuleții, în obârșia Hulubățului, și Suhuleții pe Gârbovăț, și prisaca lângă Veție (Veja) și loc de moară pe Tocovăț (Șacovăț), mai gios de gura Veții (Veji)”. Se cer lămuriri unii termeni din document (nr. 159, p. 236, D.R.H., II). Denumirea de Suhuleț apare de două ori, denumind două sate distincte, unul în comuna Tansa și altul în comuna Berezeni. Indicația „în gios” se referă la cursul apei, în general la sud. Locul de prisacă se măsoară într-un mod aparte: un bărbat arunca o măciucă în toate direcțiile (sau un topor dacă nu era prea voinic) și unde cădea acesta se stabileau limitele locului.

Un act din 20 octombrie 1469 (nr. 161, p. 237, D.R.H. II) ne oferă un exemplu de partajare amiabilă sub patronajul domnitorului Ștefan cel Mare. Pan Toader Zvâștala moștenește, împreună cu cele trei surori ale sale, satul Zvâștelești, actualmente Bogdana. Surorile renunță la orice drepturi asupra acestui sat și primesc, în schimb, proprietate comună satul alăturat, Șerbănești. Domnitorul le acordă, totodată, drept de uric (din maghiarul örök), adică de a lăsa moștenire.

Mănăstirea Neamț, unul dintre primele lăcașuri ale călugărilor din Moldova, practic rectorită de Ștefan cel Mare, primește de la acesta, alături de multe alte privilegii, și pe acela de a trimite trei care, să aducă pește de unde vrea, fără să plătească undeva vreo vamă. Între punctele în care se dădea obligatoriu vama de care mănăstirea este scutită, este menționat și Vasluiul, alături de Lăpușna, Iași etc. (aprilie 1470, nr. 164, p. 243, D.R.H., II).

Pe 24 octombrie 1471, Ștefan voievod consemnează: „i-am miluit cu deosebita noastră milă” pe frații Giurgiu și Cozma Coteț, întărindu-le ocina lor dreaptă, Coteciari, cumpărată de la „Greaca, fata lui Rusu”(!), la care se adaugă o poiană la Fântânițe și o prisacă (nr. 177, p. 262, D.R.H., II). Toate cele de mai sus se găseau pe teritoriul actualei comune Oltenesți.

La 17 ianuarie 1472, Crâstea Negoiu primește întărire pentru Negoești, unde este casa lui, și pentru Ungureni, sat cu moară în apa Vasluiului. Ambele localități erau situate la nord de Solești (nr. 179, p. 264, D.R.H., II)

Ștefan cel Mare se află din nou în Vaslui, la 2 iunie 1472, când se acorda hrisov de întărire și uric nepoților lui Petru Viina. Interesant pentru onomastică este că acesta a dat numele satului amintit – Petrești, și numele apei pe care era situat, Viina (nr. 185, p. 274, D.R.H., II)

Ștefan rămâne în Vaslui până pe 5 iunie, când emite de aici un document referitor la o localitate din alt ținut (nr. 185, p. 276, D.R.H., II). Și, din nou la Vaslui, va data de aici un act pe 26 august 1474 (nr. 198, p. 296, D.R.H., II)

În continuare, vom aminti alte localități vasluiene atestate în perioada domniei lui Ștefan cel Mare, documentele privitoare la ele fiind cuprinse în „Documenta Romaniae Historica”, volumul II: 10 august 1477, Vinderei, la gura Lipovei (actele originale se pierduseră când au robii turcii ținutul Horincii), p. 317; 29 aprilie 1479, Drâncălăești, de pe Telejna (lângă Zăpodeni), p. 322; 30 decembrie 1479, Buciumi (lângă Rădești – Costești), Bârgăoani (pe Bârlad, lângă Costești), Ruși (lângă Rădești), p. 339; 17 septembrie 1480, Orgoiești și Negomirești (lângă Bogdănești), p. 351; 1 ianuarie 1481, o impresionantă scrisoare trimisă de pan Tricolici rudelor sale din Vaslui, p. 354; 14 august 1483, Gârbeștii, Țigăneștii, Tungujeii, sate foste (?) în ținutul istoric al Vasluiului, p. 380; 20 septembrie 1483, Șopârteni (com. Drânceni), p. 384; 23 septembrie 1483, Ivănești pe Șacovăț (Țibănești, ținutul istoric al Vasluiului), p. 387; 1484, Grozești pe Stemnic (lângă Cozmești) și Bălești (com. Cozmești), p. 391; 1 martie 1484, Săcălușa (lângă Rediu Galian – Codăești), p. 391; 13 mai 1484, Cuhnești pe Rebricea Mare (lângă Tatomirești – Rebricea), p. 393; 13 mai 1484, Petru Glodeanu vinde Glodenii de la obârșia Telejnei (Bereasa, com. Dănești), p. 396; 13 mai 1484, Gălășeștii, pe Crasna (Tătărăni), p. 398; 14 mai 1484,

Ștefan Cernătescul vinde Berevoieștii, pe Sărata (mai jos de Plotunești, com. Dimitrie Cantemir), p. 399.

Volumul al III-lea din „Documenta Romaniae Historica” prezintă în continuare un mare număr de acte referitoare la actualul județ Vaslui și la ținuturile istorice Fălciu, Tutova, Vaslui.

9 ianuarie 1487, Tatomirești, pe Rebricea, p. 1; 12 ianuarie 1487, Fereștii, Tătărăștii (Tătărăni – Dănești), Titești (sat dispărut, lângă Ferești), p. 2; 13 ianuarie 1487, Belzeni (Dragomirești), p. 5; 5 martie 1487, Plăvățești (sat dispărut, între Crețești și Rusca – Pădureni), p. 6; 6 martie 1487, Petrești (ținutul istoric Vaslui, lângă Ipatele), p. 11; 7 octombrie 1487, Cârjani, pe Sărata (mai târziu Prigorcenii, contopit cu Fereștii), p. 17; 9 octombrie 1487, Stârcești (Coroiu, com. Tutova), p. 24; 12 octombrie 1487, Ulmii, Huriani, Fântâna Grădiștei (sate la Gura Săratei, Berezeni), p. 25; 1488, Movila (sat dispărut, lângă Zorleni), p. 36; 1488, Lăhovenii (Ghermănești, com. Banca), p. 37; 9 ianuarie 1488, Golăești (Crăciunești, com. Rebricea), p. 40; 15 ianuarie 1488, Volhovicești (Vinețești, com. Oltenesți), p. 45; 1 martie 1488, Brudurești (Tansa, ținutul istoric Vaslui), Grozești (lângă Cozmești), p. 48; 8 octombrie 1488, Mușata (com. Berezeni), p. 76; 16 ianuarie 1489, Fedești (com. Șuletea), p. 84; 12 ianuarie 1489, Dobrienești (inclus în satul Telejna, com. Zăpodeni), p. 86; 25 ianuarie 1489, Mânzați (com. Ibănești), p. 89; 13 martie 1489, Albotești (fost sat, în Berezeni), p. 91; 14 octombrie 1489, Pogonești, Călinești (sat dispărut, lângă Pogonești), p. 99; 1490, Rădăslăvești, Găurești (lângă Gura Albești, com. Albești), p. 107; 9 ianuarie 1490, Vitoltești (lângă Gușitei, com. Dimitrie Cantemir), p. 110; 14 ianuarie 1490, Bontești (Călugăreni, com. Ștefan cel Mare), p. 114; 17 ianuarie 1490 „unde au fost Roman și Hodco” (lângă Măcrești – Zăpodeni), p. 116; 18 ianuarie 1490, Mirceștii, Dănceștii, Pășcanii (ultimele două sate incluse în Țacuta), p. 118; 18 ianuarie 1490, Ochitești (Grumezoaia, com. Dimitrie Cantemir), p. 120; 7 martie 1490, Măgdășani (sat dispărut, lângă Averești, com. Bunești-Averești), p. 12; 16 ianuarie 1491, „unde am fost cu Mihai” (lângă Vulpășeni, com. Băcani), p. 169.

Exemplificările de mai sus ilustrează parțial preocupările lui Ștefan cel Mare pentru ținuturile istorice Fălciu, Tutova, Vaslui, ele se continuă în volumele indicate.

Bibliografie

Documenta Romaniae Historica A. Moldova, vol. II (1449 – 1486), întocmit de Leon Șimonschi în colaborare cu Georgeta Ignat și Dumitru Agache, Editura Academiei, București, 1976

Documenta Romaniae Historica A. Moldova, vol. III (1487 – 1504), întocmit de C. Cihodaru, I. Caproșu, N. Ciocan, Editura Academiei, București, 1980

VECHEA BISERICĂ DE LEMN DIN VOINEȘTI

Dr. Laurențiu CHIRIAC

Deși este mult mai vechi, prima mențiune documentară a satului Voinești (comuna Voinești, județul Vaslui, fostul ținut Tutova) și care vizează un lăcaș de cult de aici a fost cea despre mănăstirea de la Voinești, cumpărată cu tot cu sat de Ivlul Voinescu de la Ioan și Petrică, cu prețul de 50 de zloți tătarăști. Prin acest act din 27 noiembrie 1460, i se întărea lui Ivlul Voinescu atât satul, cât și mănăstirea “cu tot venitul, oricât se cuvine, lui și copiilor lui”.¹ Așadar, mănăstirea vândută nu numai că urma să-i aducă un venit noului proprietar, dar ea putea fi moștenită și de urmașii acestuia.

Tot Ștefan cel Mare este cel care i-a întărit lui Albul Voinescul și surorilor sale (Ana și Vasilica) “satul Oidești, pe Tutova, unde este și mănăstire și unde a fost jude Voina”.² Prin acest act de întărire din 5 martie 1493, observăm că în familia Voineștilor a continuat moștenirea ctitoriei lui Ivlul Voinescul de la 1460. Mănăstirea nu a rezistat, însă, în timp, probabil fiind din lemn, căci așa se explică faptul că ulterior nu mai apare în acte.

Abia în secolul al XVII-lea mai este menționată, indirect, existența unei biserici la Voinești. Astfel, într-un surset din 23 iulie 1676 sunt consemnați mai mulți martori, printre care și popa Ion din Voinești³, iar într-un act de vânzare-cumpărare din 19 mai 1683 este menționat popa Rusalim tot din Voinești.⁴ Prezența celor doi preoți din același sat este legată de existența lăcașului de la Voinești amintit de Gheorghe Tomșa ca fiind dinaintea de 1707 și

având hramul “Cuvioasa Paraschiva”. De altfel, preotul Tomșa - în istoricul pe care îl face despre sat - precizează faptul că această micuță biserică din lemn a fost făcută de către răzeșii de aici, împreună cu preotul lor Vasile Voinescu, ajutați fiind și de preotul Toader Pârlog.⁵

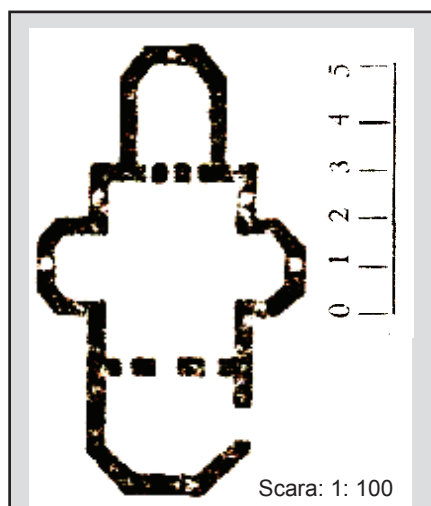
Planul bisericii “Cuvioasa Paraschiva” de la Voinești era triconc, cu absidele laterale pentagonale și cu absida altarului pe cinci laturi, iar pronaosul absidat pe trei laturi, în timp ce clopotnița era detașată. Pe temelia din piatră au fost așezate “tălpoaiele” și apoi bărnele “în clește ca la coșar”.⁶

Învelișul interior al acestei construcții era alcătuit dintr-un plafon de scânduri în pronaos și dintr-o jumătate de cupolă

semicilindrică (sprijinită pe arcuri-nervuri și pe console) în naos, în timp ce altarul era acoperit fie de un plafon simplu, fie dintr-o jumătate de cupolă creată din triunghiuri sferice. În schimb, foaia acoperișului era unică și se plia peste toată construcția, ca o învelițoare elastică, nefiind acoperiș separat pentru abside, iar decorul lor original era asigurat de forma cuielei de lemn de tisă (cu capetele ieșite în afară).⁷

Altarul bisericii cuprindea o masă din lemn, îmbrăcată în pânză de casă și pe care stăteau de obicei chivotul (artoforiul), Evanghelia, crucea și Sf. Antimis (pe care se picta scena punerii în mormânt a lui Iisus). În partea de răsărit a mesei altarului se afla un jilț pentru arhieriu, capitonat sau tapițat, împodobit cu sculptură. În partea de nord a altarului era proscomidia (adică “punerea înaintea”). Tot aici se afla și “fântânița”, făcută dintr-un trunchi de copac scobit.⁸

Pictura religioasă pe lemn de la biserică din Voinești, concretizată cu precădere pe tâmpla acestui lăcaș, unde se aflau de altfel cele mai frumoase icoane, trăda o artă populară cu vechi tradiții în zonă. Icoanele erau dispuse pe tâmplă tocmai pentru a reprezenta istoria bisericii creștine, dar percepută într-o viziune populară.⁹ Pe primul registru erau pictați proorocii, pe al doilea apostolii și pe al treilea praznicele împărătești. Sub acestea se aflau ușile împărătești, fastuos decorate și pictate cu scena *Bunei Vestiri* sau cu medalioane ale celor patru evangheliști. Pe ușile diaconești (pe unde se intra în altar) erau pictate scene cu diaconi sau chiar cu *arhangheli Mihail și Gavril*. În partea de sud

Scara: 1: 100

Planul vechii biserici de lemn din Voinești

(apud Doina Rotaru, Constantin Aghion, Contribuții privind arhitectura populară în lemn din județul Vaslui, în “Acta Moldavia Meridionalis”, nr. VII - VIII, Vaslui, 1985 - 1986, p. 333)

Iconostasul Bisericii de lemn din Voinești

a uşii diaconeşti se afla icoana Sfântului Ioan Botezătorul și icoana patronului bisericii (a Cuvioasei Paraschiva). În partea de nord se afla icoana Sfântului Nicolae, iar sub icoanele împărătești, la poalele tâmplii, erau zugrăvite scene din *Vechiul Testament*, reprezentându-i pe Adam și Eva, apoi căderea lor în păcat și alungarea lor din Rai.¹⁰

Aceste caracteristici ale lăcașului de la Voinești s-au păstrat până la 1772 - 1775, atunci când a fost necesară o reparație capitală a edificiului. Cu toate acestea, la 1787 a fost nevoie de încă o refacere a bisericii din lemn, iar la 1845 popa Ioniță (zis Ciocorădă) i-a făcut din nou acoperișul din șindrilă. Din păcate, la ora actuală, biserica "Cuvioasa Paraschiva" din Voinești - amplasată în centrul satului, în cimitir - se află într-o stare precară și are nevoie de restaurare grabnică, mai ales la clopotniță și catapeteasmă.¹¹

Biserica de lemn din Voinești - începutul restaurării

NOTE:

1. DRH, A. *Moldova*, București, Editura Academiei, vol. II (1449-1486), îngrijit de Leon Șimanschi, Georgeta Ignat și Dumitru Agache, 1976, doc. 96. *DIR, A. Moldova*, București, Editura Academiei, *Veacul XIV-XV* (1384-1475), vol. I, 1954, p. 311. Mihai Costăchescu, *Documente moldovenești de la Ștefan cel Mare*, Iași, 1933, p. 40 - 44.
2. *Ibidem*, București, Editura Academiei, vol. III (1487-1504), îngrijit de C. Cihodaru, I. Caproșu și N. Ciocan, 1980, doc. 122.
3. *Catalogul Documentelor Moldovenești din Arhiva Istorică Centrală a Statului*, vol. IV, Direcția Generală a Arhivelor Statului, București, 1975, vol. IV, nr. 109.
4. *Ibidem*, vol. IV, nr. 784.
5. Vezi istoricul satului și al bisericii din Voinești - întocmit de preotul Gheorghe Tomșa și publicat în "Anuarul Episcopiei Hușilor", Huși, 1934, p. 70 - 82 și 1935, p. 92 - 98.
6. Ioana Cristache - Panait și Titus Elian, *Bisericile de lemn din Moldova*, în "Mitropolia Moldovei și Sucevei", an XLV, nr. 7-9, Iași, 1969, p. 482-585. p. 484.
7. *Ibidem*, p. 486.
8. *Ibidem*, p. 489.
9. Dorinel Ichim, *Bisericile de lemn din Eparhia Hușilor. Județul Vaslui*, Huși, Editura Episcopiei Hușilor, 2001, p. 485.
10. *Ibidem*, p. 485 - 486.
11. *Ibidem*, p. 487.

Ierarhi de seamă ai Episcopiei Hușilor (1)

Dr. Nicolae IONESCU

Istoria Bisericii Ortodoxe Române se identifică cu cea a neamului românesc, fiind o istorie zbuciumată, cu eforturi mărețe, *cu suișuri și coborâșuri* în existența sa bimilenară. A fost firesc ca această credință creștină să însoțească întreaga viață și toate strădaniile românilor. Biserica, precum armata și școala, a fost alături de poporul român, atât în zile de bucurie, cât și în momente de încercări și restriște. Ea a binecuvântat și a sprijinit, prin cuvânt și faptă, toate strădaniile, luptele și jertfele românilor pentru apărarea pământului strămoșesc, pentru independență națională și unitate statală. Stau ca vii mărturie, în acest sens, multe nume de ierarhi, preoți de mir și călugări, care au luat parte activă la evenimentele memorabile din istoria patriei, mulți dintre ei jertfindu-și chiar viața pentru neam și țară.

În cadrul afirmării Bisericii naționale se înscrie și contribuția ierarhilor Episcopiei Hușilor care au scris pagini memorabile în istoria românilor. A rămas neștearsă până astăzi amintirea suferinței lor, a încercărilor neconținute de a rezista împotriva dominației străine, a jafurilor și datoriilor ce au urmat, a jignirilor, a suspendărilor și a surghiunurilor¹.

În timpul primei domnii a lui Ieremia Movilă (1595-1600), mitropolit al țării fiind fratele său Gheorghe, a avut loc un moment de mare însemnătate pentru viața bisericească a Moldovei, anume întemeierea Episcopiei Hușilor. Înființarea Episcopiei, alegerea și hirotonia primului ei titular, episcopul Ioan, au avut loc între 6 mai și 15 decembrie 1598. De aici înainte, episcopul de Huși apare mereu în actele vremii, alături de ceilalți ierarhi ai țării. De atunci, biserica cu hramul „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” din Huși, ctitorită în 1495 de Ștefan cel Mare și Sfânt, a devenit catedrală episcopală. Noua episcopie ocupă ultimul loc între cele patru eparhii moldovene,

după Suceava, Roman și Rădăuți. Ea avea sub jurisdicție *patru* ținuturi: Fălciu, Lăpușna, Orhei și Soroca. Episcopia Hușilor a avut ierarhi de seamă, activitatea unora dintre ei fiind remarcabilă nu doar în viața bisericească, ci și în istoria culturii și ale conștiinței naționale. De-a lungul existenței sale, în 351 de ani (1598-1949) până la desființarea sa abuzivă de regimul comunist, în 1949, s-au rânduit în sacunul vlădicesc 39 de episcopi titulari și 10 locțiitori, unii titulari trecând și prin locotenență².

Deseori, conducerea Episcopiei a fost încredințată unor ierarhi care au strălucit prin virtuțile, râvna, însușirile și marile lor înfăptuiri. Aceștia, în calitatea lor de slujitori ai Domnului, au trebuit să vegheze la misiunea esențială a Bisericii, aceea de luminare a credincioșilor prin propovăduirea Evangheliei, de sfințire a lăcașurilor de cult și îndrumare a enoriașilor.

Episcopii Hușilor au avut în vedere sporirea duhovnicească a credincioșilor și, totodată, traiul lor zilnic bun și liniștit. „Deși înrăuriți unori de orânduirile social-economice de odinioară, aceștia s-au silit să ducă la îndeplinire înaltul mesaj creștin, binecuvântând strădaniile locuitorilor de pe aceste meleaguri, pentru condiții omenești de viață, sprijinind acțiunile de instruire și formare, îndeosebi ale acelor care doreau să intre în viața bisericească. Ei au înființat școli, contribuind astfel, la respectarea și statornicirea ordinii morale în lumea clericală, prin judecarea și condamnarea delincvențelor.”³

Ca episcopi de Huși și-au început păstoria *Dosoftei*, cel dintâi stihuitor de cult din graiul românesc sau marele *Veniamin Costache*, neobositul tâlcuitor de cărți, scriitor de prefețe și întemeietor de școală românească, dar și *Nicodim Munteanu*, iscusitul tâlmăcitor al Bibliei și al multor zeci de cărți din rusește,

care va deveni al doilea patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

De asemenea, păstori renumiți la Huși au fost *Iorest Sfântul* și istorici de seamă ca *Melchisedec Ștefănescu*, membru al Academiei Române și patriot al cauzei Unirii, iar ceva mai târziu, îndrumătorul cultural *Iacov Antonovici* și el membru de onoare al Academiei Române. Merită amintit *Mitrofan al III-lea*, cel care a tipărit printre multe cărți și *prima Biblie* în limba română. Remarcabil cărturar a fost și *Veniamin Pocitan Bărladeanu*, iar alții s-au evidențiat ca diplomați, precum episcopii *Ghedeon* și *Inochentie*. Episcopul *Grigorie Leu* a înzestrat Episcopia cu o tipografie și a refăcut biserica episcopală după cutremurul din noiembrie 1940. De asemenea, *Nifon Criveanu, cel dintâi mitropolit al Olteniei*, a fost mai întâi episcop la Huși. Alți iluștri episcopi de Huși au fost *Iacov Stamat*, *marele iluminist Leon Gheuca*, *Gherasim Clipa*, *Silvestru Bălănescu*, *Dionisie Romano*⁴ etc...

Nu toți ierarhii de la Huși s-au bucurat de liniștea necesară unui lucru deplin, mulți păstorind în vremuri învolburate. Când ideile de libertate și drepturile omului au pătruns și la noi, mulți dintre conducătorii bisericii au fost în fruntea poporului, precum: *Dionisie Romano*, *Melchisedec Ștefănescu*, *Leon Gheuca* erau în mijlocul frământărilor social-politice, din acea perioadă, suferind din plin consecințele acestei atitudini.

Rangul și locul eparhiei Hușilor, cu jurisdicție și peste Prut, în Basarabia, fiind o episcopie oarecum de margine în Biserică, au influențat pe unii ierarhi ce-și doreau scaune vlădicești de mai multă cinste, determinându-i să considere și să interpreteze Hușul ca o treaptă inferioară sau mai curând ca o tranziție spre poziții de frunte. Astfel, mulți dintre aceștia s-au îndreptat spre Rădăuți, Roman și Iași. Alții au fost promovați în alte scaune vlădicești, cum au fost *Dosoftei* și *Mitrofan*, oameni de aleasă cultură, dar care au păstorit aici puțin timp⁵.

Cunoscutul preot *Scarlat Porcescu* în lucrarea de referință, *Episcopia Hușilor- pagini de istorie* împarte "viața" acestei eparhii în trei etape: prima ce începe o dată cu înființarea episcopiei și ține până în anul 1752, răstimp în care ierarhii au stat puțin în scaunul episcopal, fără realizări remarcabile; a doua etapă, ține până în 1857, când au fost ierarhi cu pregătire și înfăptuiri deosebite, iar ultima perioadă cuprinde viața acestei eparhii, din 1858 până în 1949, la desființarea ei, în care unii ierarhi au păstorit cu cinste și s-au remarcat prin realizări deosebite.⁶

Reactivarea Episcopiei Hușilor în 1996, reprezintă o reînnoare a tradiției spirituale și un act de reparație culturală adusă zonei, noii episcopi titulari, *Ioachim* și *Corneliu* au contribuit la refacerea legăturii istorice dintre credință și cultură, întreruptă aproape jumătate de secol pe aceste meleaguri. În continuare, ne vom referi îndeosebi, la ierarhii cu înfăptuiri notabile la Huși.

Primul episcop, *Ioan*, se pare că era călugărit la mănăstirea Râșca. A fost singurul dintre ierarhii țării care în 1600, la intrarea lui *Mihai Viteazul* în Moldova, nu și-a părăsit scaunul. A avut de înfruntat greutățile începutului, străduindu-se să dea noii eparhii o organizare corespunzătoare, mai ales că voievodul *Ieremia Movilă* înzestrase episcopia cu mai multe sate. După o păstorire de șapte ani, episcopul *Ioan* a fost mutat la Rădăuți, în aprilie 1605.

În cursul aceleiași luni a fost ales *Filotei*, cel care fusese câteva luni episcop la Roman, în timpul stăpânirii Moldovei de către *Mihai Viteazul*. În prealabil, fusese egumen al Mănăstirii Galata. La Huși a păstorit doi ani și a murit în august 1607⁷. Noul episcop, *Efrem*, a avut o păstorire scurtă, fiind mutat după un an la Rădăuți.

La 21 decembrie 1610 apare în documente, episcopul *Iosif* de la Huși. Considerăm că păstora pe la sfârșitul anului 1608, în timpul lui *Constantin Movilă*. Este interesant că în multe acte ale domnitorului Ștefan al II-lea Tomșa, în care sunt trecuți și vlădicii țării, nu apare numele episcopului de Huși. Se pare că *Iosif* a fost înlăturat de acest domnitor, ca om de încredere al *Movileștilor*, dacă nu cumva, s-a refugiat cu *Movileștii* în Polonia, iar scaunul de la Huși a rămas mai mulți ani vacant⁸.

Abia la 20 mai 1617 apare în acte un nou episcop de Huși, *Mitrofan*, probabil fostul episcop de Roman, ales pe la începutul lui 1616, sub voievodul *Alexandru Movilă*. Numele său este trecut în actele vremii fie ca martor, fie în acte domnești de danie către Episcopie. Același domn, apoi *Gaspar Grațiani*, porunceau slujbașilor din ținutul Fălciu și din Huși, să nu se mai amestece

în treburile satelor episcopiei. Probabil, acest ultim domn l-a înlocuit cu episcopul *Pavel*, fost ierarh la Roman. Ajungând domn *Alexandru Iliș*, a reașezat în scaun pe *Mitrofan*, în 1620. Și această păstorire a fost de scurtă durată, până la sfârșitul anului 1622, fiind din nou înlocuit cu *Pavel*, de către Ștefan al II-lea Tomșa. De data aceasta, *Pavel* și-a păstrat scaunul și sub următorul domn, *Radu Mihnea*. Dar în cursul anului 1626, *Miron Vodă Barnovschi* l-a reașezat pe *Mitrofan*. Episcopul *Pavel* s-a retras la Mănăstirea Neamț, unde a și murit. *Mitrofan* a păstorit la Huși pentru a treia oară până la începutul anului 1634, când a fost mutat la Roman. În această perioadă este întâlnit în mai multe acte ale voievodului *Miron Barnovschi* și ale domnilor următori. Considerăm că dese schimbări de la Huși între *Mitrofan* de la Secu și *Pavel* de la Neamț au fost anumite stări de provizorat, un fel de "locotenente episcopale"⁹.

La sfârșitul acestei perioade de aproape două decenii de numeroase schimbări la conducerea Episcopiei Hușilor, a urmat o serie de păstoriri mai lungi ale unor ierarhi deosebiți, care au avut în vedere organizarea episcopiei și stabilirea îndatoririlor episcopilor.

În anul 1634, primul care a urmat lui *Mitrofan* a fost episcopul *Gheorghe*, probabil fost egumen la Secu. În colaborare cu *Vasile Lupu*, aflat la conducerea Moldovei în acea vreme, acesta, se pare, a acordat unele scutiri Episcopiei. Vlădica s-a ocupat de gospodărirea eparhiei și se cunoaște faptul că împreună cu alți ierarhi a luat parte la lucrările de deschidere a Sinodului de la Iași din 1642, unde s-a discutat apariția lucrării *Mărturisirea Ortodoxă de Credință* întocmită de mitropolitul *Petru Movilă* al Kievului. Considerăm că retragerea din scaun a episcopului *Gheorghe* a avut loc în anul 1645¹⁰.

Urmașul său, *Ghedeon*, venit tot de la mănăstirea Secu, în aprilie 1645, a păstorit până prin iulie 1653, când, sprijinit de domnitorul *Gheorghe Ștefan*, a fost ridicat în scaunul mitropolitan. Menționăm faptul că este primul episcop al Hușilor care a devenit mitropolit al Moldovei.

Episcopul *Ghedeon* și-a dedicat o parte a activității sale apărării unor drepturi ale episcopiei încălcate de autoritățile târgului Huși. În urma numeroaselor sale intervenții, la 24 februarie 1649, domnitorul *Vasile Lupu* a emis o "carte" prin care au fost fixate îndatoririle episcopilor eparhioți de a judeca unele abateri săvârșite de clerici, după "sfânta pravilă a Bisericii". Desigur, și din funcția de mitropolit al Moldovei, *Ghedeon*, și-a îndeplinit misiunea încredințată de domnitor. Amintim faptul că la 7 mai 1656, împreună cu demnitarul moldovean, *Grigore Neanu*, au încheiat un tratat de alianță cu țarul *Alexei Mihailovici*¹¹. Locul său la Huși a fost ocupat de *Sava*, care în a doua jumătate a anului 1656, a fost trecut în scaunul vlădicesc de la Rădăuți.

Iorest a fost după unii istorici ca *Melchisedec Ștefănescu*, episcop de Huși, între anii 1656-1657 și era originar din Ardeal. A venit de tânăr în Moldova, călugărindu-se la Putna. Talentat caligraf și zugrav este ajutat de domnitorul *Vasile Lupu* în ascensiunea sa către mitropolia Ardealului. S-a dedicat înaltei misiuni de conducător al Bisericii Ortodoxe și a retipărit *Cazania* lui *Coresi* la Alba-Iulia. A fost înlăturat din scaun și întemnițat în februarie 1643, din dispoziția principelui *Gheorghe Rakoczi I*, pentru că nu a acceptat acțiunea de calvinizare a românilor. A fost închis, umilit și schingiuit. Și-a răscumpărat libertatea ajutat și de țarul *Rusiei*, *Mihail Teodorovici Romanov*, după care ajunge în scaunul episcopal de la Huși. Sinodul Bisericii Ortodoxe Române l-a declarat sfânt în 1950. Biserica îl sărbătorește la 24 aprilie¹².

Cu o păstorire la fel de scurtă a urmat episcopul *Teofan*, ales înainte de 10 ianuarie 1657. Acesta a luat parte, la 8 martie 1657, împreună cu alți ierarhi moldoveni, la hirotonia la Iași a episcopului de *Cernigov*, *Lazăr Baranovici*. De la Huși, *Teofan* a fost trecut în scaunul episcopal de la Rădăuți unde a păstorit până la sfârșitul anului 1666.

Dosoftei a păstorit la Huși o perioadă scurtă cuprinsă între primăvara anului 1658 și începutul anului 1660¹³. Ierarhul *Dosoftei*, fost mitropolit al Moldovei, este una dintre personalitățile cele mai importante ale secolului al XVII-lea, reprezentant de frunte al vechii culturi românești, distins cărturar, bun cunoscător al limbilor clasice și moderne. A fost un cărturar renumit și un mare talent literar.

Mitropolitul a văzut lumina zilei în anul 1624, la Suceava. Părinții săi, binecredincioși creștini, l-au botezat Dimitrie, fiind născut în preajma zilei de 26 octombrie, când Biserica îl sărbătorește pe sfântul martir izvorătorul de mir, din cetatea Tesalonicului. La vârsta de 25 de ani se călugărește la mănăstirea Probota, primind numele de monah, Dosoftei. A învățat carte de la cei mai renumiți dascăli ai Moldovei, la colegiul întemeiat la mănăstirea Sfinții Trei Ierarhi și la școala „Frăției Ortodoxe” de la mănăstirea Adormirea Maicii Domnului din Lvov, unde a urmat științele umaniste¹⁴.

Înzestrat cu o inteligență sclipitoare, a dobândit încă din anii copilăriei multă știință de carte. A studiat cu mult sărg și dăruire Sfânta Scriptură și învățăturile Sfinților Părinți, deprinzând cu mult drag meșteșugul traducerii textelor sfinte în limba română. Pe lângă învățătura literară primită de la mulți dascăli iluștri, la școala mănăstirii Probota a deprins și o solidă învățătură duhovnicească, cuprinzând rugăciune, ascultare și smerenie, calități ce vor avea să devină mai târziu adevărate virtuți. Iubitor de înțelepciune și promotor al virtuții, a contribuit la înnoirea duhovnicească a monahilor¹⁵.

Chemarea sa către Dumnezeu se împlinește în 1658 când este numit episcop al Hușilor. După un an și ceva, trece la scaunul episcopal de la Roman, iar în 1671 este ales mitropolit al Moldovei.

Activitatea culturală a ierarhului Dosoftei, bogată și variată, potrivită spiritului său blând și smerit, se concretizează, în special, în opere traduse din alte limbi, punând în lumină pregătirea sa intelectuală. Monahul uimește prin înțelepciune, bunătate și smerenie. Cronicarul Ion Neculce îl descrie astfel: „nu era prost de felul lui. Și era neam de mazi! Prea învățat, multe limbi știa: elinește, latinește, slavonește și adâncă carte. Deplin călugăr, cucernic și blând ca un miel. În țara noastră, pe această vreme, nu este om ca acela.”¹⁶ În afară de limbile clasice menționate de Neculce, Dosoftei mai cunoștea rusa, polona și ucraineana. Unele însemnări făcute de el însuși în manuscrisele sale, dovedesc erudiția sa, precum și cunoștințele de gramatică. Predosloviile unor cărți traduse și tipărite de el, vădesc cunoștințe foarte bogate de istorie. De asemenea, contribuțiile sale în clarificarea unor probleme teologice, îndeosebi dogmatice, arată pregătirea sa profundă și variată¹⁷. După cum se știe, a fost considerat și primul poet național.

Înzestrat de Dumnezeu cu multă dăruire, blândețe, și ascultare, monahul a câștigat repede încrederea oamenilor. Timp de mai mulți ani el i-a călăuzit pe monahi și pe credincioși, inițiindu-i în buna credință și în cunoașterea Sfintei Scripturi. Ca episcop la Huși și la Roman, a orânduit preoți buni, crescuți în spiritul virtuții, și a înnoit numeroase biserici și mănăstiri. Ajungând călăuzitor al întregii Moldove, marele ierarh și cărturar uimea pe toți cu spiritul său, astfel încât oamenii ajunseseră să spună că este sfânt¹⁸. De altfel, de curând Biserica Ortodoxă Română, l-a trecut în rândul sfinților cu ziua de prăznuire pe 13 decembrie. Mitropolitul poate fi așezat cu ușurință printre ierarhii fruntași care au lucrat pentru afirmarea limbii române, aducându-și contribuția în mod decisiv la dezvoltarea acesteia. A tradus mai întâi *Psaltirea*, cartea de căpetenie a ortodoxiei și a început apoi să o transpună în versuri, trudind la acest proiect vreme de cinci ani. Munca sa pune în lumină talentul său literar și poetic, precum și meticulozitatea în căutarea mijloacelor de exprimare cât mai potrivite, dovedind că limba română dispune de un lexic destul de bogat și flexibil. *Psaltirea în versuri* era prima lucrare poetică în limba română, dar și prima versificare a *Psaltirii* din întreaga lume ortodoxă, cu 8.634 de versuri și peste 500 de pagini¹⁹.

Munca de traducător a mitropolitului a fost încununată și de traducerea *Acatistului Născătoarei de Dumnezeu*, una dintre cele mai alese cărți de rugăciuni prețuite de români, la fel ca și *Viețile Sfinților pe tot anul*. Redactată în patru volume în formă prescurtată, această operă conține și viețile unor sfinți români din mănăstirile din Moldova, dintre care pe unii i-a cunoscut personal sau le-a sărutat Sfintele Moaște, precum singur mărturisește: „Dară tocmai și din rumâni mulți sfinți sunt, carii am văzut viața și traiul lor, dară nu s-au căutat, în afară de Daniil de la Voroneț și Rafail de la Agapia și am sărutat sfintele lor moștii...”²⁰

Totodată, Dosoftei a fost primul ierarh al Bisericii care a

început munca dificilă și neobosită pentru *desfășurarea slujbelor bisericești în limba română, adică de înlocuire a limbii slavone – neînțeleasă nici de preoți, nici de credincioși – cu cea română, vorbită și înțeleasă de toți*. În acest scop, a tradus și a tipărit: *Acatistul Născătoarei de Dumnezeu, Dumnezeiasca Liturghie, Psaltirea de-nțeleș, Molitvelnic de-nțeleș și Paremiile peste an*. Traducerea cărților de cult în limba română este rezultatul nevoii de înțelegere a credincioșilor, urmărind concomitent apărarea ortodoxiei împotriva noilor orientări religioase, precum era protestantismul. El este unul din ierarhii care a deschis drumul limbii române către altarul bisericii și a lucrat în această direcție convins că nu se abate de la dreapta credință, de la ceea ce este esențial în ortodoxism²¹.

Cunoscut mai ales ca traducător, Dosoftei a scris și poezii originale în care a elogiat virtuțile unor domni, a exaltat dragostea de țară, credința ortodoxă și a meditat asupra unor precepte morale. Dintre toate, cele mai cunoscute sunt cele câteva *Stihuri la luminatul herb a Țării Moldovei* din cadrul *Psaltirii în versuri*. Pot fi menționate aici și câteva rugăciuni, însă fără mare valoare artistică, dar cu o mare trăire și dăruire duhovnicească²².

În 1686, în urma campaniei de retragere din Moldova, soldații polonezi au luat cu ei o mulțime de pietre scumpe, aur și argint. Între ostatici s-a numărat și mitropolitul, care a luat cu sine moaștele Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava, de teama profanării lor. El a plecat în Polonia încredințat că servește o cauză sfântă, care îi impunea sacrificiul unui exil temporar. Însă el a sperat, până în ultima clipă a vieții sale, că se va putea întoarce în Moldova: „nădăjduind ... ca să mă întorc și să mă înfățișez înaintea feței lui Dumnezeu în mitropolia dorită a Sucevei”. Această perioadă a vieții sale a fost plină de greutate și lipsuri. Deși contextul i-a fost potrivit, el a rămas devotat până în ultima clipă Ortodoxiei. De asemenea, a inventariat cu grijă tot ceea ce polonezii au luat, pentru a nu li se pierde urma. Efortul său a fost, din păcate, zadarnic, întrucât, după trecerea în lumea celor drepti, aceste liste s-au pierdut, iar moaștele Sfântului Ioan cel Nou au rămas în Polonia până în 1783. Departe de țară, mitropolitul trece la cele veșnice la 13 decembrie 1693, fiind înmormântat la Biserica „Nașterea Domnului” din Zolkiew, astăzi în Ucraina²³.

Ierarh al harului dumnezeiesc, cuget luminat și înțelept, veritabil poet în glasul credincioșilor, săngeros traducerii al izvoarelor grecești și slavone, apărător al dreptei credințe și împătimit slujitor al lui Dumnezeu, supus multor încercări departe de țară și măcinat de dorul de patrie, așa se conturează remarcabila personalitate a mitropolitului Dosoftei, unul dintre iluștrii cărturari ai secolului al XVII-lea²⁴.

În fața Palatului Culturii din Iași se ridică o construcție simplă, care a adăpostit la sfârșitul secolului al XVII-lea tiparnița mitropolitului Dosoftei. Casa care îi poartă numele, a fost restaurată între anii 1966 și 1969, iar un an mai târziu, s-a deschis aici secția de literatură veche a Muzeului Literaturii Române.

Printre piesele de rezistență ale muzeului se numără *Psaltirea în versuri* și *Evangelia* din 1682 ale Mitropolitului Dosoftei, dar și tiparnița acestuia. În fața Casei Dosoftei străjuiește din 1975 statuia marelui cărturar, trecut acum în rândul sfinților ortodocși²⁵.

Urmașul eruditului Dosoftei la scaunul Episcopiei Hușilor a fost episcopul *Serafim* la 29 martie 1660. Din actele vremii reiese că avea preocupări gospodărești. Domniul țării, mai ales Eustrăție Dabija, i-au dat mai multe hrisoave de danie. La 26 octombrie 1666, Iliș Alexandru ordona dregătorilor domnești „să nu mai globească sau să mai judece pe călugării, călugărițele și preoții de mir cu fiii lor necăsătoriți, din cuprinsul eparhiei Hușilor, ci numai episcopul Serafim să fie îndreptățit „a-i judeca, a-i învăța și a-i certa”²⁶. Păstoria lui la Huși s-a încheiat în primele luni ale anului 1667, când a fost trecut la Rădăuți.

În locul său a fost ales ca episcop *Ioan*, al doilea ierarh cu acest nume, a fost mulți ani egumen al mănăstirii „de la cetate”, adică al mănăstirii ridicate de Vasile Lupu în Cetatea Neamț, iar în 1666, egumen al mănăstirii Secu. Ca episcop a stăruit pentru înmulțirea și protejarea bunurilor eparhiei ca și predecesorul său, militând pentru respectarea drepturilor judecătorești ale episcopului. La începutul anului 1674, când Dosoftei și-a părăsit scaunul mitropolitan, plecând în Polonia împreună cu domnitorul Ștefan

Petriceicu, locul său a fost ocupat de Teodosie al Romanului, iar la Roman a fost mutat Ioan de la Huși.²⁷

În cursul ultimilor săi ani de păstorie, eparhia Hușilor a fost adesea, pustiită de turci și de tătari, locuitorii sărăcind sau plecând în bejenie. De aceea, urmașul său, *Sofronie*, a cerut domnilor țării mai multe hrisoave de danie, arătând sărăcia la care ajunsese zona. Sofronie a intervenit pentru curmarea încălcărilor și confirmarea proprietăților episcopiei de domnitori. A păstorit până spre sfârșitul anului 1676²⁸.

În 1677, era episcop la Huși *Calistru Vartic*, ales probabil, în 1676. Despre acesta știm că provenea din clerul de mir, că a avut doi fii, unul preot la Iași, iar al doilea egumen la schitul Hangu, că a viețuit după ce s-a retras din scaun, la biserica Tălpării din Iași. Ca episcop, este întâlnit în actele vremii, alături de ceilalți vlădici ai țării. La 20 ianuarie 1681 Gheorghe Duca îl împuternicea să strângă "*ploconul vlădesc*" din eparhie și să cerceteze viața moral-religioasă a păstoriților săi. A cărmuit eparhia Hușilor până spre sfârșitul anului 1682, când a fost silit să se retragă din scaun. Mai târziu a fost loctiitor de mitropolit, după plecarea lui Dosoftei în Polonia, între anii 1686-1689 (în aceeași perioadă a fost și loctiitor al fostei sale eparhii, a Hușilor).²⁹

La 11 ianuarie 1683, era episcop la Huși *Mitrofan*, fost călugăr la mănăstirea Bisericiani. Este al doilea episcop la Huși cu acest nume. Acesta s-a remarcat în istoria culturii printr-o intensă activitate tipografică îndeplinită la Iași, la București și Buzău. Cum era firesc, interesul cercetătorilor trecutului nostru cultural și bisericesc de odinioară, s-au îndreptat spre acest destoinic ierarh pentru a-i cunoaște viața și înfăptuirile.

Mitrofan a tipărit câteva din lucrările lui Dosoftei precum: *Psaltirea slavo-română* (1680), *Molitvelnicul de-nțales* (1681), *Viața și petrecerea sfinților* (1682-1686). La rugămintea patriarhului Dosoftei al Ierusalimului, aflat în Moldova, ieromonahul Mitrofan a întemeiat o tipografie grecească la Cetățuia, lângă Iași, unde a tipărit lucrările: *Despre primatul papei*, a lui Nectarie al Ierusalimului (1682), *Dialog contra ereziilor*, a lui Simeon al Tesalonicalui (1683) și *Slujba Sfinților Serghie și Vach* (1685). A format și câțiva ucenici, care i-au continuat activitatea tipografică³⁰.

Munca sa rodnică de răspândire a cuvântului tipărit a fost apreciată de mitropolitul Dosoftei, care l-a ajutat să fie ridicat la treapta de episcop al Hușilor. Dar în 1686, când Dosoftei a trebuit să plece în Polonia cu regele Jan Sobieski, a fost nevoit să-și părăsească scaunul și episcopul Mitrofan a trecut în Țara Românească. Aici s-a pus în slujba domnitorului Șerban Cantacuzino, care l-a numit conducător al tipografiei de la București, îngrijindu-se de tipărirea *Bibliei din 1688* și a altor cărți. În 1691 a ajuns episcop al Buzăului, desfășurând și acolo o rodnică activitate, mai ales prin înființarea primei tipografii din acel oraș³¹.

Episcopul Mitrofan se înscrie între marii vlădici cărturari din trecutul Bisericii noastre, iar prin activitatea desfășurată în cele două țări, el a adus o contribuție însemnată la întărirea conștiinței de unitate națională românească. De altfel, munca de călăuzire și luminare a sufletelor enoriașilor s-a regăsit în activitatea multor episcopi ai Hușilor.

După ce episcopul Mitrofan a părăsit scaunul Episcopiei Hușilor și s-a îndreptat spre Țara Românească, conducerea episcopiei a fost preluată de *Calistrat Vartic*. Acesta păstorie și înainte la Huși, însă nu ca titular. Locoteneța sa a durat trei ani, până la jumătatea anului 1689, când a fost ales episcopul *Varlaam*.³² Acest vlădică nu trebuie confundat cu marele cărturar și mitropolit al Moldovei din timpul lui Vasile Lupu. După sinodul episcopiei, provenea tot de la mănăstirea Secu, la fel ca mulți din predecesorii săi. Păstoria sa, de aproape două decenii, a reprezentat pentru Episcopia Hușilor o perioadă de declin economic și spiritual datorat invaziilor străine și cutremurului din 1692³³. După aprecierile unor istorici ai vieții bisericești, episcopul Varlaam ar fi avut ca priorități mai mult, propriile sale interese și nu cele ale eparhiei, așa cum ar fi trebuit. Unul dintre exemplele concludente ale acestei comportări, ar fi indiferența cu care a tratat urmările groznicului cutremur din 1692. Acest eveniment a produs căderea turlor bisericii și crăparea pereților ctitoriei lui Ștefan cel Mare. Repararea acestui sfânt lăcaș nu a reprezentat un interes deosebit pentru Varlaam, după cum se menționează într-un hrisov de la Mihai Racoviță

din 1709.³⁴ Totuși, la 6 octombrie 1694, a primit „carte” de la domnitorul Constantin Duca. Importanța ei consta în faptul că prin aceasta se confirmau drepturile judecătorești ale episcopului asupra personalului clerical, potrivit pravilelor.

Mai târziu, au început lucrările unui schit de lemn cu hramul “Buna Vestire” în satul Brădicești, situat în apropierea Hușului. De aici încolo, activitatea a lui Varlaam s-a focalizat pe extinderea proprietăților schitului. Nu a ținut cont de așezămintele canonice ale bisericii, dovadă încercarea de a lăsa această moștenire a schitului Brădicești unei rude, Gavriil Miclescu, fost mare vornic, cu toate bunurile. Intențiile sale nu au avut succes, căci la 2 octombrie 1713, mitropolitul Ghedeon al Moldovei, împreună cu episcopii Pahomie de la Roman și Calistru de la Rădăuți au hotărât trecerea schitului Brădicești în patrimoniul Episcopiei Hușilor. Veniturile aduse de proprietățile schitului Brădicești au îmbunătățit situația economică a episcopiei, ajutând la o mai bună desfășurare a treburilor eparhiale. În aceste condiții, Varlaam a fost retras din scaun la sfârșitul anului 1708, dar a viețuit la schitul Brădicești până în 1712, când a trecut la cele veșnice, fiind înmormântat aici.

Din fericire, exemplul lui Varlaam nu a fost urmat de ceilalți episcopi ai Hușilor, care conduși de conștiință pastorală și-au dus la îndeplinire rolul important în viața social-culturală a neamului nostru, drept-credincios³⁵. Apreciată ca fiind cea mai veche și cea mai însemnată instituție hușeană, Episcopia - a fost considerată de însuși Dimitrie Cantemir un veritabil model identitar al orașului.

O lumină spirituală deosebită a acestei instituții, a fost adusă de reprezentanții ei de frunte, de un număr considerabil de episcopi, ierarhi, care au strălucit prin virtuțile lor și implicarea la marile înfăptuiri, atât în calitate de conducători ai Episcopiei, cât și în sfera culturii române³⁶.

La începutul secolului al XVIII-lea, rangul de episcop la Huși îi revine lui *Sava II* (1709-1714). Potrivit sinodului Episcopiei, noul înfiștător al Eparhiei Hușilor venea de la mănăstirea Pângărați. Sava a avut misiunea de a remedia situația deplorabilă în care se găsea Episcopia la momentul respectiv³⁷.

Alegerea ca episcop al lui Sava s-a făcut de domnitorul din acea vreme, Mihai Racoviță, cu aprobarea Sfatului Domnesc, alcătuit din boierii țării, precum și a Soborului Bisericesc, astfel că laicul și bisericescul s-au întrepătruns în această opțiune. Domnitorul îi oferă episcopului o poziție supremă, cu autoritate maximă, atât asupra locuitorilor târgului, a enoriașilor, cât și în fața parohiilor.

La venirea sa, episcopul Sava a întâlnit un peisaj dezolant, întrucât sfântul lăcaș fusese incendiat și prădat de năvălitori în repetate rânduri. Îi lipsea chiar și o împrejmuire, iar impresia generală se compunea dintr-un tablou pustiu care necesita o restaurare completă. În acest sens, episcopul a solicitat ajutorul domniei. Pentru a urma exemplul predecesorilor săi și având convingerea că refuzul la o astfel de cerere atrage după sine un blestem al lui Dumnezeu, Mihai Racoviță îi pune la dispoziție 20 de scutelnici, având în vedere starea critică a episcopiei cu numeroase datorii avute, a căror achitare se făcea prin impunerea unor taxe mărite locuitorilor³⁸.

O dată cu venirea la tron a unui nou domnitor, episcopul Sava avea grijă să-i amintească că sprijinirea instituției reprezenta o obligație morală, creștină. Datorită seriozității și a implicării sale necondiționate, precum și a calităților personale, el este însărcinat în 1710 de domnul din acea vreme, Nicolae Mavrocordat, de a media un conflict din târg care luase amploare. Episcopul reușește, să primească un act prin care ar putea să-i constrângă pe hușeni „a-și tocni păstori la vite” de a nu-i mai strica țarina, întrucât consecințele ar consta într-o plată dublă a daunei.³⁹

În acest proces de refacere a instituției, episcopul Sava a întâmpinat dificultăți provocate de năvalirile și jafurile tătarilor în preajma luptei de la Stănilești, din 1711. Este apreciabilă perseverența episcopului care a avut puterea să continue munca de refacere a Episcopiei.

Anul următor a adus cu sine revenirea la domnie a lui Nicolae Mavrocordat care, înduioșat de rugămintele lui Sava și conștient de gravitatea pagubelor provocate Episcopiei și locuitorilor orașului, acorda un act prin care erau scutiți de dări 20 de oameni angajați în slujba Episcopiei, contribuind prin munca lor la reconstruirea

lăcașului distrus. De altfel, îi mai dă Episcopiei o proprietate din apropiere, Pleșa, cu tot venitul care survine în urma valorificării pământului.⁴⁰

Episcopul Sava reușește ca mănăstirea Brădicești să revină sub autoritatea eparhiei din Huși. Este încă un succes al său, care a perceput întotdeauna rangul său ca un avantaj în vederea convingerii domnilor perindați la tron de a nu nesocoti îndatoririle față de episcopie. Cu ajutorul domnitorului Nicolae Mavrocordat, episcopul reface acoperișul, zidurile și clădirile din incintă. Cu mare devotament și-a desfășurat episcopul Sava activitatea în micul târg. Conducându-l pe principii morale sănătoase, în spiritul corectitudinii și dorinței de a pune în prim plan interesele episcopiei și nu pe ale sale, el are meritul de a contura prin activitatea sa un model de credință, nădejde și iubire, a marilor virtuți creștine⁴¹.

La începutul anului 1714, la Episcopia Romanului trece Sava care l-a înlocuit pe episcopul Pahomie. De aceea, la Huși a fost ales *lorest*, care avea metania tot la mănăstirea Secu, lucru dovedit de sinodicul episcopiei. Din *Istoria lui Gherasim* aflăm că *lorest* a fost între anii 1691 și 1714 și egumen al mănăstirii Secu, apoi a fost transferat la Huși⁴².

Odată ajuns la Huși, noul episcop îi cerea domnului Nicolae Mavrocordat să reînnoiască așezământul pentru cei 20 de scutelnici ai episcopiei, așezământ întocmit de Mihai Racoviță. Episcopia a fost arsă și reconstruită la puțin timp, după 1711 de către localnici. Despre această perioadă ne relatează cronicarul Ion Neculce, prezentând jafurile pe care le-au făcut tătarii după ce războiul s-a încheiat⁴³. Fiindcă episcopia necesita forță de muncă, la 28 decembrie, domnul Nicolae Mavrocordat i-a cerut episcopului *lorest* să-și caute 9 oameni străini și să-i angajeze în serviciul episcopiei, aceștia fiind scutiți de toate dările și impozitele⁴⁴.

Samuil Patriarhul de Alexandria, vine în Moldova în luna iunie 1715 „pentru a strânge milă spre a putea plăti datoriile patriarhiei, ce nu avea vre-un venit statornic din Moldova”, cerând ajutor în favoarea instituției pe care o conducea. Profitând de un proces ce se judeca pentru moșiile Bălățești și Mânjești, însușite fără nici un temei de boierul Ilie Cantacuzino, domnitorul Nicolae Mavrocordat hotărăște închinarea mănăstirii Hangu către Patriarhia de Alexandria. Această hotărâre se ia în urma convocării Divanului de domnitor la care au participat Samuil Patriarhul Alexandriei, Miropolitul Sava, *lorest* și alte înalte fețe bisericești.⁴⁵

În anul 1716, *lorest* intră în dispută cu mitropolia Proilavei cu reședința la Brăila din cauza unor sate marginase și anume: Dubăsarii (pe malul stâng al Nistrului), Sultan-Câșlași și Musaip Câșlași (din Bugeag). Dubăsarii era un sat din afara Moldovei, dar care era locuit de români. Deoarece Hușul le era aproape, locuitorii se adresau episcopului Hușilor în chestiuni bisericești și nu ierarhului din Brăila. Mitropolitul Brăilei era de părere că toate satele ocupate de turci, atât pe malul Dunării și din Basarabia, cât și de pe malul Nistrului trebuiau să fie sub ascultarea unui episcop al zonei, iar celelalte două să fie sub ascultarea ambelor eparhii. Fiindcă acest conflict a ajuns la urechile lui Nicolae Mavrocordat prin Ioanichie, acesta s-a hotărât să predea cazul Patriarhului Samuil care a luat decizia ca satul Dubăsari să rămână sub jurisdicția eparhiei din Brăila, iar celelalte două au fost date episcopului de Huși. Aceștia s-au împăcat, fapt dovedit de unele documente-scrisori păstrate în arhiva Episcopiei din Huși⁴⁶.

În 1719, la 10 martie, Mihai Racoviță urcă pe tron și reînnoiește așezământul dat de Mavrocordat pentru cei nouă oameni angajați în serviciul episcopiei. Anul 1720 vine cu o altă problemă, și anume, viile rămase de la episcopul Varlaam erau acum sub stăpânirea mănăstirii Brădicești. Aceste vii nu au mai fost îngrijite și din această cauză *lorest* cere Mitropolitului Ghedeon să pună acele vii sub stăpânirea Episcopiei Hușilor. După ce s-a consultat cu episcopul Gheorghe de Roman, și Calistru de Radauți, mitropolitul Ghedeon a cedat viile Episcopiei Hușilor⁴⁷. În anul 1727, episcopatul lui *lorest* se sfârșește, locul lui fiind luat de Ghedeon al II-lea. Se cunoaște, faptul că *lorest* nu a trecut la altă episcopie, el murind la Huși⁴⁸.

Ghedeon al II-lea a fost mai întâi episcop de Huși (1728-1734), apoi a trecut la Roman. A fost un bun gospodar, fiind și ctitorul mănăstirii Sihăstria Secului⁴⁹. Odată ajuns episcop al Hușilor, această instituție a cunoscut o perioadă de înflorire,

deoarece episcopul s-a luptat mult pentru a o scoate din sărăcie. În timpul episcopatului său a avut un conflict cu călugării de la Brădicești, de aceea el cere de la domnitor o carte domnească prin care să fie întărite drepturile episcopiei asupra acestui schit.

Prin mijlocirea lui Ghedeon II, în anul 1733, la 4 aprilie, voievodul Grigorie Ghica reînnoiește așezământul episcopiei pentru creștinii săi și arată că biserica încă nu își revenise din sărăcia în care o aduseseră cei de dinainte. Ghedeon al II-lea se plânge domnitorului cu privire la atitudinea dregătorilor din Huși care măreau dările domnești. La 7 aprilie, domnul dă ordin de a lăsa în pace scutelnicii episcopiei. Episcopul primește la 30 mai 1734 un hrisov emis de domnitorul Constantin Mavrocordat prin care preoții erau scutiți de „dabilele (dările-*n.n.*) țarei”. În acest act avem prezentată imaginea pe care o are domnitorul despre respectul pe care trebuia să-l aibă enoriașii episcopiei față de fețele bisericești.⁵⁰

Voievodul Constantin Mavrocordat prezenta în cartea sa domnească calitățile morale ale preoților și le reamintește mitropoliților și episcopilor să nu hirotonească decât persoane vrednice de această înaltă chemare, excluși fiind cei care înjosesc preoția, amenințându-i cu judecata lui Dumnezeu. La sfârșit, îi îndeamnă pe toți să urmeze sfatul său. În 1734 se încheie episcopatul lui Ghedeon II la Huși, iar în 1736 îl găsim la Roman⁵¹.

Al doilea episcop de Huși cu numele de *Varlaam* ce a păstorit foarte puțin, provenea, potrivit sinodicului episcopiei, de la mănăstirea Neamț. Se consideră că a îndeplinit ascultarea de egumen la această mănăstire în anii 1719-1720⁵². De la Huși, unde a păstorit, doar câteva luni, Varlaam a trecut în scaunul episcopal de la Rădăuți.

După plecarea Episcopului Varlaam de la Episcopia Hușului, scaunul vlădicesc a fost ocupat de *Teofil*. În 1725 acesta era stareț la Mănăstirea Neamțului, fapt menționat și în *Istoria mănăstirilor Neamț și Secu* de starețul Gherasim. După o ședere de mai bine de 10 ani la mănăstirea Neamț, Teofil ocupă funcția de episcop al Hușului. Șederea sa la episcopatul Hușului este menționată și în actul din 6 martie 1735, prin care beizadea Grigoraș dăruiește Mitropoliei mănăstirea Mavromolul din Galați. Se cunoaște că episcopul Teofil avea un suflet mare, deoarece el intervine în 1737 la Ghica Vodă în favoarea scutelnicilor din Crețești, scutindu-i de toate dările.

Anii 1739 - 1740 au fost ani grei pentru Moldova, aceasta fiind teatrul de război între oștile rusești, turcești și tătarăști. În acești ani, Episcopia Hușului a fost prădată, fiindu-i luate obiecte de preț⁵³. Un an mai târziu după încheierea păcii și retragerea oștilor străine, episcopul Teofil intervine în favoarea bisericii, cerând sprijin material lui Ghica Vodă. Domnitorul Ghica-Vodă cu frică de Dumnezeu, dă un hrisov la 12 septembrie Episcopiei și o scutește de o serie de dări.

În administrația bisericii s-a instituit, în 1741 o disciplină severă de domnitorul Constantin Mavrocordat. Noile reguli priveau și Episcopia Hușului. Conform acestora cei care doreau să devină preoți sau episcopi trebuiau să treacă printr-o perioadă de pregătire, să aibă o educație religioasă adecvată, iar călugării trebuiau să fie numiți de mitropolit.⁵⁴

Episcopul Teofil participă în 1743, împreună cu mitropolitul Nechifor și episcopul de Roman, Ghedeon, la divanul de la Iași cu prilejul venirii Patriarhului din Ierusalim. În cadrul acestui divan se face un nou așezământ de scutire a mănăstirilor închinare Sfântului Mormânt. Toatădată, se închinău și alte mănăstiri precum: Probota, Tazlău, Cașin, Soveja.⁵⁵ Anul 1743 a fost ultimul an în calitate de episcop al lui Teofil din Huși. După aceasta devine episcop de Roman până în 1747, când trece la cele veșnice. Este înmormântat la mănăstirea Neamț cu hrumul Înălțarea Domnului.⁵⁶

Episcopul *Ierotei* provenea de la mănăstirea Putna unde a fost călugăr. Se trăgea dintr-o veche familie moldovenească, Borș, cu vrednici ostași. S-a distins prin spirit de dreptate și a obținut numeroase danii. În timpul păstoririi sale, s-a înființat o școală sub domnia lui Grigore Ghica⁵⁷, dar a avut și contribuții la ctitorirea schitului Cârlițați.

Din cartea domnească a lui Ioan Mavrocordat, reiese că la data de 27 iulie 1744, *Ierotei* era deja episcop. În anul următor, la 10 ianuarie, domnul aprobă episcopului, inițiativa de a aduce

oameni din alte țări, care „să slujească în folosul episcopiei”. La 24 aprilie, lerotei reușește să obțină de la domn o împuternicire prin care Episcopia putea lua dijma din viile aflate pe proprietatea sa. În procesul pe care l-a avut cu răzeșii de la Bunești, obține mărturia ispravnicului de Fălciu. Totodată, cere și obține de la Mavrocordat ca ispravnicul de Vaslui să vină la fața locului pentru cercetările din proces. Ispravnicul se pronunță împotriva pretențiilor răzeșilor, găsind probe puternice pentru a susține Episcopia.⁵⁸

În 1748, lerotei se implică în organizarea țării și participă împreună cu alți episcopi din Moldova la adunarea convocată de domnul Grigorie Ghica, unde s-a discutat despre situația școlilor din Moldova. Printre altele, s-a hotărât ca la Roman, Rădăuți și la Huși să se înființeze școli teologice. Pentru îngrijirea lor se hotărăște ca preoții și diaconii să plătească o dare de un galben pe an⁵⁹. Fără îndoială, Episcopia a înființat o școală la Huși care a existat până în 1847, când împreună cu orașul au ars și clădirile ei. Un an mai târziu, lerotei a luat parte la Adunarea Țării alături de domnitorul Constantin Mavrocordat. La această adunare din 6 aprilie 1749 s-a dezbătut problema țăranilor dependenți, a vecinilor.

La 10 mai, lerotei, slăbit de bătrânețe, renunță la scaunul episcopal și s-a retras la mănăstirea Putna, unde a mai trăit puțin.

În perioada 1600-1752, Episcopia Hușilor a fost lovită de multe invazii și necazuri dureroase. Ierarhii s-au ocupat de viața duhovnicească a clericilor și drept-credincioșilor din eparhie, dându-le îndrumări pastorale. Doi episcopi din această perioadă, Dosoftei și Mitrofan, remarcabili cărturari, n-au avut realizări prea mari la Huși, ci în alte zone, deoarece păstorirea lor a fost de scurtă durată în această eparhie.⁶⁰

Unul dintre marii ierarhi cu o activitate rodnică la Huși, în a doua jumătate a secolului XVIII a fost episcopul *Inochentie*. Era originar din localitatea Bahna, județul Neamț. Inițial, a fost *dichiu*

(intendent, administrator-*n.n.*) al Episcopiei Rădăuților, Inochentie și-a format pregătirea intelectuală și teologică la mănăstirea Putna unde a fost călugăr, fiind promovat și sprijinit de marele său dascăl, Iacov Putneanul. Spiritul său vioi, înclinația spre treburile gospodărești, experiența dobândită în calitate de dichiu la Episcopia din Rădăuți, l-a făcut să se manifeste ca unul dintre cei mai vrednici ierarhi ai Episcopiei Hușilor, timp de 30 de ani.

Om de o moralitate deosebită, episcopul Inochentie a intervenit pentru acordarea unor scutiri și înlesniri, apărând proprietățile și interesele Episcopiei Hușilor. Înzestrat cu har divin, dotat cu înclinații practice și perseverență, în soluționarea problemelor privind patrimoniul bisericesc, episcopul a cumpărat pământuri, a primit danii, a făcut schimburi avantajoase, a obținut hrisoave de întărire, a construit un pod mobil peste Prut și a asigurat mijloacele necesare pentru buna desfășurare a activităților chiriarhale⁶¹.

Găsind biserica episcopală ruinată de războaiele ruso-turce, într-o stare în care nu se mai putea citi Sfânta Liturghie, episcopul Inochentie a dărâmat-o până la temelii și a zidit alta pe fundațiile ctitoriei lui Ștefan cel Mare. Modest și călăuzit de harul smereniei, Inochentie nu specifică numele său drept ctitor, chiar mai mult, el a repus deasupra ușii, vechea pisanie a lui Ștefan Vodă, cinstind memoria slăvitului ctitor.

Domnitorul Matei Ghica, care-l ajutase pe episcop la construirea bisericii, a precizat efortul lui Inochentie într-un hrisov în care se face istoricul rezidării bisericii. Prin intermediul acestui hrisov, este ridicată la rang de mare virtute inostenia episcopului. Alături de alte fețe bisericești, episcopul Inochentie a sprijinit și a ctitorit cel mai vechi spital din Moldova, „Sfântul Spiridon” din Iași.

- Va urma -

Românii în ultimul deceniu comunist. Scrisori din anii '80 (6)

- urmare din pagina 1 -

Nagy Alexandru din Arad [...] i-a relatat lui Priscarac Ion din București [...]:

„Vă așteptăm la noi pentru a discuta despre fotbal și despre depășirea planului în toate fabricile și uzinele. Acum vine și depășirea în agricultură.”

Indicații s-au primit deja din toate părțile, după cum se spune și la radio. De pe acum vorbim deja numai despre milioanele peste plan, dar dacă cauți o baterie pentru radio sau lanternă, dacă ai noroc să treci la magazin când se aduc”.

Lucan Genică din Arad i-a relatat lui Rășniță Emil din Poiana Mare, jud. Dolj:

„Ce credeți că a făcut primarul din com. Iratoș? Pentru ca să le arate ce poate el celor din comună, a construit două blocuri pentru cadrele didactice și într-o zi miliția le ia buletinele ca să le pună mutația forțat. Toată lumea a rămas fără grai!

Miliția din oraș i-a scos din evidență. Nu știu dacă este adevărat. E destul de grav. Soțul sau soția trebuie să meargă la țară și de cele mai multe ori unul dintre ei lucrează în oraș. Toată lumea este înnebunită. Numai poți avea siguranța zilei de mâine”.

O persoană din Arad i-a relatat lui Rusu Octavian din Ploiești [...]:

„Au început iar cu Legea nr. 22. Au început la unele școli să ceară buletinele pentru control și când le-au înapoiat purtau viza de schimbare a domiciliului. În câteva localități au făcut asemenea abuzuri”.

O persoană din Arad i-a relatat lui Bosica Ioan din Cluj [...]:

„Iar au început cu buletinele, cu toate că e suburban. Am aflat că nici Inspectoratul și nici Partidul nu au dat dispoziții. Numai miliția vrea să rezolve problema. Ne face bloc. Ne-a chemat să facem contract, dar am refuzat. Tot spun că trebuie să ne mutăm. În câteva sate s-au cerut buletinele cu alt motiv și au pus ștampila. Cei în cauză au fost la primul secretar și au făcut scandal și n-au mai cerut buletinele”.

Stări de spirit negative din rândul tineretului.

B.C. din Arad, colonia U.T.A. [...] i-a relatat lui Pinteia Elena din Oradea [...]:

„Am umblat peste trei ore după carne, ouă, legume. Sunt plin de supărare și amar. Mi-ai spus că în privința examenelor sunt la mijloc ceva «miș-mășuri» și mă bucur că, în sfârșit, ți-ai deschis și tu ochii.

Este bine că acum privești și tu pura realitate care se ascunde în spatele măștii teatrale. Acum îți dai și tu seama că realitatea nu este tocmai ceea ce se scrie și că ceea ce ai învățat numai este realitate acum. Deci, este degeaba totul! Este totul o minciună și numai pe minciuni ne clădim viața. Ai făcut și tu școala minciunii și te-ai dezamăgit. Când ai început să faci această școală te-am prevenit, dar te-ai supărat și mi-ai zis că sunt orb. Mi-ai spus că sunt nepriceput și văd linia partidului numai prin concepția mea proastă. Bucură-te doar, că ai fost – cum s-ar spune – într-un voiaj la Oradea, dar regret, că acest an ne-a îndepărtat unul de celălalt. Pentru tine mult mai de preț a fost linia PCR etc. decât viitorul nostru. Ai plecat pentru ce?! Te-ai îmbolnăvit total cu nervii și nu ai cucerit cum credeați «farfură cu salată». Nu m-ai crezut când ți-

am spus despre «profilul tovarășilor» referitor la o fată tânără! Nu are rost să te necăjești pentru examene și alte formalități, că totul merge pe «pile» ca și la mine la școală».

Jeny din Arad i-a relatat lui Martinescu George din Brașov [...]:

„Am început să citesc *Cleo*¹. Îmi atinge mai multe corzi decât lectura primului volum. În fond, atmosfera decadentă, de dezintegrare, în speță cea morală ni se potrivește și nouă aproape ca o mânășă.

Nu știu de ce, dar lectura acestei cărți îmi impune un sentiment al neputinței și-mi este imposibil s-o citesc complet detașată.

Sper că o să-mi trimită și mie eseurile lui Orwell. Sunt sigură că nu mi-ai arătat toate cărțile de la englezi.

Mă simt teribil de stingheră în această parte a lumii. Sper doar să supraviețuiesc cu succes și încă ceva pe lângă asta, până când”.

Burlacu Maricica din Arad i-a relatat lui Burlacu Dumitru din Unțeni, jud. Botoșani:

„Clasa noastră a fost la profil de filatură dar la fabrica de confecții trebuie muncitoare. Au venit de la minister și au luat 10 clase de la filatură, inclusiv cea în care sunt eu. Nu vrem nici una să mergem. Plângem și nu știm încotro s-o luăm.

La confecții facem două săptămâni carte și apoi ne bagă ca muncitori necalificați și ne poate oricând da afară. Bani deloc, că doar de asta au plecat majoritatea muncitoarelor. Ce ne facem noi, că la confecții nu știm nimic. La ora actuală suntem distruse de plâns”.

Ing. Gelu T. din Arad [...] i-a relatat Marianeii Șomlea din Cluj-Napoca [...]:

„Celor doi colegi le-au dat o cameră. Dar să vezi în ce hal era când au intrat în ea: gândaci peste tot, mizerie neagră, ușa spartă, fără ială. Au în cameră două paturi, o masă, o chiuvetă și cadrul metalic a ceea ce ar trebui să fie dulap. Fără uși, fără rafturi. Băieții s-au cam înnegrit. Au dat cu DTT dar gândaci tot au. Suntem toți la fabrica de utilaj tehnologic, o hală mare formată din 3 secții. Programul este de la 7-15. Nu există sâmbătă scurtă sau liberă”.

Eliș și Otto din Frumușeni [...], jud. Arad i-au relatat lui Pletea Lorena din Alba-Iulia [...]:

„Sâmbătă am fost la un chef la căminul cultural. Acesta a fost organizat de «punk»-iștii din oraș. După aceea am fost la un chef la nemți cu Nelu Iovan. Noaptea la 1,00 ne-am reîntors la cămin”.

Stări de spirit din domeniul artă, cultură, învățământ.

Mircea Todoran din Arad [...] i-a relatat lui Todoran Liliana din Cluj-Napoca [...]:

„Cu serviciul nu a fost prea ușor anul acesta. Am fost foarte aglomerați cu deplasări și concerte. Câțiva s-au transferat în alte locuri de muncă fiindcă numai avem certitudinea că ne luăm salariul. Acum avem în vedere un turneu cu formația redusă și nu se știe cine merge. Este un turneu bun de 40 de zile în R.F.G., Austria, Elveția, Luxemburg. Se duc «lupte grele». Am deci două probleme: turneul și locuința. Nu sunt prea optimist, mai ales în zilele noastre, când pentru orice favoare trebuie ciubucuri grase. După cum se vede, impresarii străini preferă formații mici și întotdeauna se va pune problema alegerii”.

Tătar Mircea din Arad [...] i-a relatat lui Tătar Leontina din Jucu de Sus [...], jud. Cluj:

„Anul acesta mai stau la Filarmonică. Se vorbește că anul viitor o să fie mai bine cu noi. Dacă o să fie tot așa, atunci o să-mi găsesc și eu alt serviciu. Avem concerte peste concerte dar dacă nu prea vine lumea nu avem încasări, deci nici salariu. Se vorbește totuși că o să ne ajute cei de la partid”.

Batkey Victoria din Arad i-a relatat lui Totolici Valentina din Galați [...]:

„Acum la grădinițe este haos. Se desființează pe capete educatoarele din motive de frecvență redusă. Timpul este urât și nimeni nu-și mai trimite copiii la grădiniță. Cele de la Seleuși, toată ziua bat la porțile oamenilor să-și trimită copiii la grădiniță. Profesorii și învățătorii care au absenți trebuie să facă vizite acasă. Salariul este acum după frecvență. Dacă n-ai frecvența 100%, se diminuează salariul”.

Deleanu M. din Arad [...] i-a relatat lui Fleșeru Florica din Odorheiul Secuiesc [...]:

„I-am hărțuit pe copii în toate locurile numai școală n-am făcut. Pe deasupra am intrat în acord global și la fiecare salariu amenințări că dacă nu facem una sau alta, nu luăm leafa. Vai și amar! Ce învățământ mai e și ăsta!”.

G. Tilicea din Arad [...] i-a relatat lui Tilicea Dorin din București, post. restant, of. poșt. 37:

„La Arad cu teatrul e dezastru. Nu li s-au vândut decât 200 de bilete pentru două spectacole. Încerc să fac și eu ceva pentru ei. Încercăm să vindem la Liceul «I. Slavici» și la Economic. Directorul Filarmonicii, Fluieraș, m-a rugat și el să-i plasez bilete. Vai de capul lor! Mi-a spus Fluieraș că un instrumentist câștigă 500-600 lei pe lună.

Am primit schițele tale comico-satirice. Schița «Concurs» este delicioasă, dar amară. Sunt în căutarea lui Gogol și trebuie să-l citești și tu. Universul, atmosfera, faptele de viață sunt gogolienice. ...Și când te gândești că el zugrăvește moravuri de la începutul sec. al XX-lea. Cam pe atunci suntem și noi în unele privințe”.

Stări de spirit în rândul unor pensionari.

Conta Gheorghe din Arad [...] i-a relatat lui Sabău Victor din Pleșcuța, jud. Arad:

„Astăzi nu ne ia nimeni în seamă. Principalul e că «unirea» am făcut-o, în Al II-lea Război Mondial am făcut și canalul eroilor de la Păuliș, la care am luat amândoi parte. Pentru toate aceste servicii aduse țării, actualii m-a recompensat cu o majorare de pensie de 45 lei pe lună, adică 1,50 lei pe zi. Mi-e rușine să spun acest adevăr și totuși așa este”.

Hădăreanu Elena din Arad [...] i-a relatat lui ing. Pompei Rebreanu din București [...]:

„Ne este greu cu aprovizionarea. Cozile interminabile te distrug. La particulari e foarte scump. Pensiile noastre, 1.390 lei sunt foarte mici pentru greutățile acestor zile. De carne să numai vorbim, iar pâinea lasă de dorit calitativ”.

Dima Eracle din Arad [...] i-a relatat lui Enache Constantin din București [...]:

„Sunt pensionar din 1983. Avem o serie de avantaje create de partid și de guvern. Asistența medicală gratuită, pensia nu prea mare ca să nu ne îmbuibăm, carnea grasă nu este prea bună că ne crește colesterolul, aceea slabă nu se găsește că merge la export, vorba celui mai mare... Vin nu prea avem, că-l dăm și pe acesta la export să facă capitaliștii tensiune. Noi suntem sub directa îndrumare a tovarășului și se ocupă personal de noi. Deci suntem niște oameni fericiți, pentru că trăim bine prin reprezentanții noștri”.

Chisa Traian din Arad [...] i-a relatat lui Chira Ioan din Cluj-Napoca [...]:

„Am fost la Budapesta și ne-am cumpărat de acolo medicamente, că acolo sunt aproape pe gratis. Exemplific: eu folosesc pentru inimă un produs R.D.G. La noi tubul costă 126 lei iar acolo 10 forinți = cu 6 lei...”.

Șeful Serviciului
Lt. col.,
Marinescu Ana

1 Probabil este vorba de *Fetele lui madame Cleo* de Lucianne Goldberg, roman de dragoste în 2 volume.

MIHAI EMINESCU și ARON PUMNUL

Petruș ANDREI

„Te plânge Bucovina, te plânge-n voce tare,
Te plânge-n tânguire și locul tău natal;
Căci umbra ta măreață în falnica-i zburare
O urmă-nceț cu ochiul în trista lăcrimare
Ce-i simț național!”

(Mihai Eminescu – „La mormântul lui Aron Pumnul”)

Puțini dintre magiștri români sau străini s-au bucurat de faima profesorului Aron Pumnul și asta și pentru că a fost dascăl lui MIHAI EMINESCU, cel mai mare poet al românilor și unul dintre cei mai mari poeți ai lumii.

În amintirile sale, Teodor Ștefanelli, coleg de școală cu Eminescu și prieten al genialului Poet, ni-l descrie astfel pe îndrăgitul profesor: „Profesorul Pumnul venea foarte neregulat în clasă, pentru că era mai mult bolnav, dar când venea, era o sărbătoare pentru noi, căci îl iubeam cu toții pe acest bărbat bun care ne instruia cu atâta tragere de inimă, cu atâta iubire părintească și cu atâta liniște și răbdare. Noi, elevii nu l-am văzut niciodată râzând. Avea veșnic o înfățișare melancolică și dureroasă. Îl respectam cu toții și adesea, când din cauza durerilor ce-i frământau trupul era silit să părăsească clasa, mulți din noi îl petreceam până la trăsură și-l ajutam să urce în ea, iar EMINESCU, pe care Pumnul îl iubea foarte mult, îl petrecea până acasă.”

După moartea unicului său fiu, Ioan, în 1856, profesorul Aron Pumnul l-a îndrăgît pe MIHAI ca pe propriul său copil. Când profesorul se stinge din viață, la 12 ianuarie 1866, răpus de cancer, Teodor Ștefanelli îl află pe MIHAI înlăcrimat, după o noapte de veghere, scriind poezia „La mormântul lui Aron Pumnul”. Poezia va apărea alături de alte șase creații ale colegilor lui MIHAI EMINESCU, într-o plachetă intitulată „Lăcrămioarele învățăceilor gimnaziști din Cernăuți la mormântul prea iubitului lor profesoriu Aron Pumnul într-a 12/24 ianuarie 1866”, plachetă distribuită în ziua înmormântării la cimitirul din Horecea.

După cum afirma însuși Maiorescu în studiul „EMINESCU și poeziile lui” (1889), poetul era înzestrat cu o „covârșitoare inteligență, ajutată de o memorie căreia nimic din cele ce-și întipărise vreodată nu-i scăpa.” În biblioteca profesorului Aron Pumnul, elevul EMINESCU nu lasă carte necitită iar rodul acestor INTENSE și ÎNTINSE lecturi este amplul poem „Epigonii”. Într-o scrisoare către Iacob Negruzzi, tânărul Poet simte nevoia ca, în raportul dintre scriitorii vechi și cei noi să pledeze în favoarea celor vechi: „Dacă în „Epigonii” veți vedea laude pentru poeți ca Bolliac, Mureșan, Eliade, acelea nu sunt pentru meritul intern al lucrărilor lor, ci numai pentru că într-

adevăr te mișcă acea naivitate sinceră, neconștiută cu care lucra ei.” Când Titu Maiorescu, în articolul „Observațiuni critice” (1869) sau Alecsandri, în „Dicționar grotesc” și Dimitrie Petrino, în broșura „Puține cuvinte despre coruperea limbii române în Bucovina” (Cernăuți, 1869), critică etimologismul lui Aron Pumnul, MIHAI EMINESCU este singurul care ia apărarea magistrului său în articolul „O scriere critică” („Albina”, ianuarie 1870). EMINESCU apără memoria profesorului său, pledoaria sa dezvăluindu-ne un nou EMINESCU. În comentariul său critic

asupra poeziei cu rol de introducere în broșura menționată, inegalabilul Poet, este ironic, subtil și cu deosebit simț al umorului, ridiculizându-și pur și simplu adversarul: „Strofa a treia, de clasică ce e, nu putem să nedreptățim publicul și să nu i-o redăm.” Vorbele puse de Dimitrie Petrino în gura slăvitului Ștefan: „În libertate este frumosul ideal/ Deci calcă în picioare glodul confaesual (confesional)” sunt astfel comentate de Poet: „Vorbe pe care Ștefan, pe când trăia, sigur că neci le visase”. Prefața care urmează poeziei din broșură se bucură de același tratament din partea Poetului care nu vede, în încercările profesorului Aron Pumnul de a purifica limba română, pericolele deznaționalizării și coruperii poporului român: „Țin la desființarea acestor greșeli” susține EMINESCU adresându-se autorului broșurii, dar „Persoana asupra căreia aveți bunătatea a face aluziuni, atât de delicate, domnul meu, a încetat de mult a mai fi numai o persoană simplă. Nu mai e

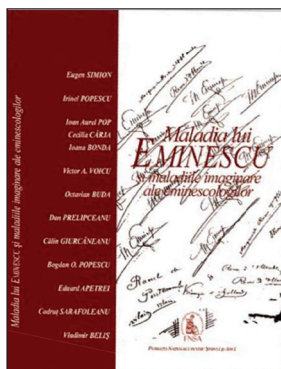
muritorul slab, muritorul plin de defecte pământeste, nelimpezit încă de eterul opiniei publice; - nu! El e personificarea unui principiu, sufletul nemuritor neapărat – care a dat consistență și conștiință NAȚIONALĂ maselor și a făcut din ele o NAȚIUNE.”

Cerându-i să combată mijloacele „necomplete, defectuoase, să zicem chiar rele”, Eminescu susține că „ideea sublimă espresă chiar într-o limbă defectuoasă, tot idee sublimă rămâne, și principiul cel mare și salutar, același rămâne aplicat prin mijloace greșite chiar!” (...) „Geniul în zdrențe sau în veșminte aurite tot geniu rămâne”. (Mihai Eminescu – „O scrisoare critică” în vol. „Articole și traduceri”, Editura „Minerva”, București, 1974, p. 7). Și repetând cu alte cuvinte, ideea din scrisoare care însoțea poemul „Epigonii”: „Dacă apoi Lepturarii a esagerat în laude asupra unor oameni, ce nu mai sunt, cel puțin aceia, mulți dintre ei, au fost pioniri, soldați, gregari, a căror inimă mai plătea poate mai mult decât minte lor, e adevărat: - care însă, de nu erau genii, erau cel puțin oameni de-o erudiție vastă, așa precum nu există în capetele junilor noști dandy.”

Un elev în apărarea profesorului său. Elevul acela a devenit el însuși „Magister perpetuus” pentru generații și generații de elevi. Care elev din zilele noastre mai ia apărarea profesorului său?

Aronu Pumnulu.

Eminescu și tragismul existenței sale în viziune academică

dr. Valeriu LUPU

„Care sunt legile de care ascultă renașterile, redescoperirile, ocultările de asemenea, îndepărtarea și reevaluarea unui text despre care am vrea, cu naivitate, să credem bizuindu-ne pe o semnătură sau o instituție, că rămâne același, identic constant sieși?”

Jacques Derrida

În sfârșit, iată că la aproximativ un an de la apariția cărții „În apărarea lui Eminescu”, ediție îngrijită de Gheorghe Sărac și tipărită la editura Biharia internațional 2014*, în care se tranșează definitiv dilema bolii și morții poetului nostru național, o altă carte vede lumina tiparului, carte care, prin vocea unor personalități academice, încearcă un răspuns la aceeași dilemă biografică privind viața și moartea celui mai mare creator de cultură pe care l-a zămislit poporul român. În sfârșit, se poate spune că evenimentul editorial implică o atitudine de la al cărei nivel se așteaptă o lămurire, fără echivoc, a ceea ce a însemnat adevăr sau mister în existența zbuciumată și dramatică a marelui nostru poet. Este vorba de cartea „**Maladia lui Eminescu și maladiile imaginare ale eminescologilor**” apărută la editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă în ianuarie 2015**, popularizată intens pe toate canalele massmedia de însuși inițiatorul acestui demers, academicianul Eugen Simion și concepută ca un eveniment dedicat împlinirii a 165 de ani de la nașterea geniului culturii noastre.

De data aceasta două structuri academice își dau mâna pentru a duce la bun sfârșit această nobilă întreprindere în ideea, la fel de nobilă, de a face lumină într-un domeniu atât de disputat cum este cel al eminescologiei, al cărui obiect de studiu a fost și este tocmai abordarea existențială a fenomenului eminescian. Este vorba de Fundația Națională pentru Știință și Artă, structură a cărei vechime este de 17 ani (fondată în 1998), de Eugen Simion cu scopul declarat de a armoniza relația dintre știință și artă și, Academia de Științe Medicale, condusă de Irinel Popescu, a cărei vechime se apropie de 80 de ani (fondată în 1937), care încearcă, prin antrenarea câtorva personalități, conturarea unei poziții clare privind cauzele sfârșitului prematur a lui Eminescu.

De acord întru totul cu opiniile distinșilor academicieni Eugen Simion și Irinel Popescu care, argumentând și prefațând volumul menționat, deplâng extremele în abordarea existenței lui Eminescu ca om, deși nu se abțin în a reda și a insista asupra a ceea ce posteritatea i-a pus în sarcină poetului, la modul nedrept și chiar tendențios, cu scopul nedeclarat de a limita sau exagera anvergura operei și personalității sale (pg 7). Una din aceste extreme a fost și abordarea maladiilor eminesciene.

Nu insistăm asupra acestor aspecte, dar nu putem trece cu vederea faptul că cei care l-au așezat pe poet în această postură au fost tocmai membrii cinstitei bresle a criticilor literari care, ajutați de o eroare medicală în diagnosticul și tratamentul bolii, au deschis calea fanteziilor, prin răstălmăcirea nu tocmai binevoitoare a mesajului uman, cultural și politic pe care acest om, într-o viață indecent de scurtă, a reușit să-l transmită nu numai românismului, ci umanității în general. Aceste răstălmăciri au deschis o adevărată cutie a pandorei, alimentată în bună parte de aceeași breaslă a criticilor, parte dintre aceștia găsind mai atractivă tragedia ultimilor șase ani din viața poetului, decât însăși opera lui. Mai mult, această abordare a avut darul de a alimenta „fanteziile” și prin faptul că însăși interpretarea operei eminesciene a fost una incompletă și chiar trunchiată, în funcție de conjuncturile politice ale epocilor ce s-au scurs de la moartea sa, sau în funcție de viziunea politică a criticului în cauză (1).

Însăși reproducerea în facsimil a celor 14.000 de pagini de manuscris cuprinse în 37 de volume, editate prin strădania lui Eugen Simion, se dovedește a fi una incompletă, pentru simplul fapt că îi lipsește evaluarea academică de felul celor de care

au avut parte operele lui Goethe, Shakespear etc... în țările lor. Marea deficiență a acestei restituiri rezidă tocmai în lipsa interpretărilor critice înregistrate de-a lungul timpului, în absența asocierii lecțiilor tematice, în sfârșit, în lipsa transunerii în limbaj modern a textelor eminesciene și a încadrării temporale în spiritul epocii în care au fost create, lăsând astfel un câmp larg interpretărilor de tot felul, chiar fanteziste uneori, mai ales din partea detractorilor și răuvoitorilor.

Este de asemenea greu de înțeles, atitudinea înțelegătoare pe care o arată distinsul academician celui care, dintr-o „eroare scuzabilă” (pg 12) dar printr-o narațiune atractivă, pune pe fruntea luceafărului culturii noastre, cu o convingere categorică și de nezdruccinat, cel mai abominabil stigmat, acela de demență luetică, deși, știința medicală depășise demult etapa presupunerilor în materie de boală luetică (2).

Exploatarea din modul oneros suferința nefericitului poet, în perioada cea mai critică a vieții sale (vezi; agonia morală și moartea), George Călinescu își menține aserțiunea cu intenția disimulată de a-i pune la îndoială opera, de a-i arunca în derizoriu mai ales opera politică și a-i nega cu desăvârșire creația ultimilor șase ani, perioadă care, deși mai puțin productivă, după cum se știe, păstrează în esența ei expresia și valoarea spiritului eminescian.

Încercând un raport onest între realitate și ficțiune, în ceea ce privește biografia eminesciană, nu cred că fantezia călinesciană este mai puțin scuzabilă decât aceea a eminescologilor, în așa zisele „maladii imaginare” pe care autorii cărții încearcă să le taxeze cu o doză sesizabilă de umor (3). Ba tindem să credem că după modul cum abordează viziunea călinesciană, atitudinea prefațatorilor și contributorilor acestei cărți seamănă foarte mult cu maniera în care a fost impusă biografia eminesciană, concepută de „cel mai important biograf al său”, care a avut și are menirea expresă de a promova cele ce am afirmat mai sus, de vreme ce „constituie opera clasică fundamentală dedicată biografiei poetului național”, este considerată un „adevărat model pentru toți istoricii literari” și „ea face parte din bibliografia școlară obligatorie” (vezi coperta IV din „Viața lui Mihai Eminescu” de G Călinescu, Ed Saeculum I O, 1995), ca să nu mai vorbim de faptul că în același scop a fost tradusă în mai multe limbi de circulație internațională.

Astfel, traducerea în limba germană de exemplu, avea să șocheze pe unul din marii noștri români, Ovidiu Vuia, neuropatolog de talie europeană și om de litere trăitor în Germania (4,5), care se va dedica cercetării patografiei eminesciene și va elabora două cărți de referință în acest domeniu (**Misterul morții lui Eminescu și Despre boala și moartea lui Mihai Eminescu – studiu patografic, 1996 și respectiv 1997**), pe care Eugen Simion îl amintește doar în treacăt, ca și pe Ion Nica de altfel (autorul cărții; **Eminescu – structură somatopsihică, 1972**) (6), ambii figurând printre cei „domnici să elucideze misterul ce înconjoară încă dispariția unui poet”, ceilalți fiind doar „urechiști”, pentru că dacă fantezia lor nu este de-a dreptul condamnată, este cel puțin de neluat în seamă, adaugă într-o manieră malițioasă distinsul academician (pg 8). **De altfel, parcurgând cu atenție argumentările specialiștilor care contribuie la alcătuirea acestei cărți, se observă, fără multă greutate, că sursa documentară principală o constituie tocmai cărțile acestor doi autori, la care se adaugă cartea lui Gheorghe Sărac, amintită mai sus și considerațiile lui Theodor Codreanu din cartea sa „Eminescu, martor al adevărului”** ed

Scara, Buc, 2004 (7).

Am mai face remarca că George Călinescu, deși a avut la îndemână o bibliografie bogată, s-a dovedit a fi extrem de selectiv și părtinitor, persistând în a-l prezenta pe Eminescu într-o viziune proprie, destul de nefavorabilă, interesat fiind probabil din varii motive de care ne-am ocupat în altă parte (8). Cu totul de acord cu poziția argumentatorului când spune „nu mi-au plăcut și nu-mi plac nici azi indiscrețiile memorialiștilor atunci când vorbesc mult despre suferințele lor biologice și beteșugurile altora” (pg 10), dar apreciază cu o înțelegere aparte indiscreția de-a dreptul grosolană a lui Călinescu care-l prezintă pe Eminescu ca o ființă jalnică, incapabilă de ași ordona viața, trăind într-o mizerie pestilențială (mai ales în capitolul „Gazetarul Eminescu”), nu rareori persiflând și chiar dezavuuând ceea ce Eminescu prețuia cel mai mult. Am aici în vedere, printre altele, relația poetului cu Veronica Micle, devenită etalonul național al cuplului romantic, de notorietate astăzi, mai ales după publicarea în 2000 a corespondenței dintre cei doi, necunoscută până atunci, dar intuită de Dimitrie Vatamaniuc la vremea sa (9).

Dar ceea ce este și mai condamnat pentru „cum crede un mare critic” (G Călinescu n.n.) despre „otrava din sânge” este faptul că marele critic rămâne la probabilitatea diagnostică a contemporanilor lui Eminescu deși, începând cu anul 1905, cauza bolii avea să fie cunoscută prin descoperirea agentului etiologic a presupusei maladii de către Schaudin și Hoffmann, ba mai mult, în perioada când Călinescu își pregătea ultimele ediții ale biografiei poetului, boala era pe cale de a deveni istorie și, prin urmare, se cunoșteau suficiente detalii pentru a infirma cu certitudine existența luesului în patografia lui Eminescu (10).

Acest aspect îl va frapa chiar și pe Vladimir Beliş (unul din contributorii cărții) atunci când mirat afirmă „ceea ce surprinde însă, nu este netemeinicia diagnosticului de afecțiune luetică, ci faptul că la 40 de ani după moartea lui Eminescu, cel care-i povestește viața și care, evident nu are cunoștințe medicale, nu apelează la specialiștii care, bazați în acel moment pe noi date medicale privind clinica și serologia bolii, ar fi putut să-i inducă cel puțin o urmă de îndoială cu privire la diagnosticul proferat cu hotărâre în scrierile sale” (pg 142)

Oricum, Eugen Simion dovedește prin argumentul său că îmbrățișează teoria călinesciană, dezvoltată în „Agonia morală și moartea” poetului, când se referă la istoria maladiilor „reale sau imaginare care au răpus spiritual un mare poet la 33 de ani și fizic, la 39” (pg 12), deși afirmă mai la vale că poetul „înțelege că suferința face parte din destinul său. Și-o asumă cu sinceritate și o luciditate care n-am putea spune, acum, decât că amândouă arată o adâncă, tulburătoare și firească anxietate omenească” (pg 13). Înțelegere? Luciditate și sinceritate? sunt aspecte care în nici un caz nu se regăsesc în demența luetică pentru care pledează Călinescu. Așa încât, în numele echității și adevărului trebuie să înțelegem faptul că Eminescu nu are nevoie de compasiune, ci de adevăr. Adevăr pe care el însuși l-a iubit dureros în toată existența sa (**unde vei găsi cuvântul/ce exprimă adevărul**).

Ori această ambiguitate în abordarea problemei bolii și morții lui Eminescu, nu ar trebui să se regăsească în discursul domnului Eugen Simion, dacă argumentația distinșilor săi colaboratori întru alcătuirea cărții ar fi avut darul să-l convingă de eroarea călinesciană.

Și mai curioasă pare dilema argumentatorului, ca și a pfațatorului cărții de altfel, atunci când se întreabă la unison, la ce ar ajuta „aceste precizări venite la peste 100 de ani”? (pg 12) și conchid, tot la unison, că „nu schimbă nimic esențial în ceea ce privește opera” dar „pune capăt speculațiilor”. Noi credem că ar trebui să fie cu mult mai mult decât atât, pentru că în fața unei opere de dimensiunea celei eminesciene, pentru cultura noastră și nu numai, orice cititor sau cercetător are minima curiozitate de a afla cine este de fapt autorul. Ori autorul nu poate fi decât de nivelu, sau la nivelu operii sale și nu o jalnică figură urgisită de soartă și de propria-i existență.

Mai mult, pentru cultura noastră și pentru noi ca națiune, Eminescu a fost, rămâne și va fi un simbol al românismului și ca orice simbol trebuie să fie imaculat, chiar dacă existența concretă nu a fost una prea fericită. Îmi face plăcere să citez aici ceea ce Elis

Râpeanu spune cu convingere în **Eminescu are dreptul la adevăr** (din cartea În apărarea lui Eminescu) „**el a fost contemporanul urmașilor, este contemporanul nostru și va fi contemporan cu acei români care se vor naște peste sute de ani**”. Ori cred că nici domnului Eugen Simion nu i-ar place ca simbolurile noastre naționale să fie maculate, fie chiar și de un Călinescu, așa cum cred că nu i-ar place ca tricolorul nostru să fie târât în noroi, sau imnul nostru național să fie maculat de dezacorduri și disonanțe.

Trebuie să facem precizarea că ambiguitatea în atitudine a domnului Eugen Simion ne este cunoscută și dintr-o altă situație, când a trebuit să se pronunțe în privința marelui nostru savant Nicolae C Paulescu, într-o replică „Cazul Paulescu” publicată în revista Cultura a lui Augustin Buzura, în care ar fi fost de dorit o atitudine mai tranșantă și mai categorică în apărarea științei și culturii noastre din poziția sa de atunci (11).

Și în cazul de față situația este asemănătoare, mai ales acum când „niște medici pricepuți și onești” (pg 12) s-au pronunțat de o manieră categorică într-o problemă care era deja tranșată de George Potra în 1934, Ion Nica în 1972, Ovidiu Vuia, în 1996 și 1997, Gheorghe Sărac în 2000, Valeriu Lupu, în 2012, Theodor Codreanu în 2013 și din nou Gheorghe Sărac în 2014, unii dintre ei, amintiți cu parcimonie (Ion Nica și Ovidiu Vuia), alții de loc, sau doar la bibliografie (Gheorghe Sărac și Theodor Codreanu) (12, 6, 4, 13, 10, 14, 15). Pentru că, parcurgând cartea „*Maladia lui Eminescu și maladiile imaginare ale eminescologilor*”, impresia generală a celor care s-au aplecat asupra problemei dezbătute, este că abordarea autorilor a fost puternic influențată tocmai de aceste cărți, al căror discurs îl preiau de o manieră consistentă.

Ceea ce știm însă sigur este faptul că cel puțin cartea „**În apărarea lui Eminescu**” coordonată de Gheorghe Sărac și pfațată de cunoscutul om de cultură Elis Râpeanu, apărută la începutul anului 2014 (15), era binecunoscută majorității contributorilor cărții despre care facem vorbire, doi dintre contributorii o cuprind chiar în bibliografie (Victor Voicu, Eduard Apetrei) dar, desigur, nefăcând parte din lumea academică, opiniile acestora nu pot avea girul valorii, nu-i așa?

Împărtășim opinia aluzivă și neexprimată a coordonatorului cărții maladiilor lui Eminescu cu condiția ca acei „medici pricepuți și onești” să nu facă parte din categoria celor pe care Cezar Ivănescu îi prezenta, cu rigoare și deferență, atunci când se referea la lumea academică de astăzi, într-un articol extrem de pertinent și actual (16). În rest ne mulțumim cu

constatarea că, înafară de Eugen Simion și poate Ioan Aurel Pop, nici unul dintre colaboratori nu a avut, până la această carte, vre-o contribuție recunoscută la cunoașterea eminesciană. Și atunci fireasca întrebare; **oare modul precipitat în însăilarea rapidă a unui punct de vedere privind boala și moartea lui Eminescu, nu este cumva o tresărire de orgoliu a lumii academice?** în care, în treacăt fie spus, Eminescu nu avea nici o încredere și o dezavua la modul cel mai deschis printr-o motivație extrem de convingătoare (17).

Revenind la tonul cărții vom constata că aceeași probabilitate se regăsește și în afirmațiile domnului Irinel Popescu, care vorbește de o „**ereditate încărcată ce poate explica în parte**” sau „**chiar dacă concluziile nu au o valoare definitivă considerăm că am realizat o sinteză utilă care poate fi completată**” (pg 26), fără să ne spună în ce fel și de către cine? Această ambiguitate, probabilitate și chiar nesigurantă se va regăsi și în argumentațiile distinșilor contributori care, în grabă, fac afirmații care nu sprijină în totalitate pretenția cărții.

Astfel, distinsul dermatolog Călin Giurcăneanu afirmă că, diagnosticul de sifilis ar fi fost pus prima dată de către Francisc Iszak la Iași în 1873, când de fapt Eminescu era la Berlin (se va întoarce în țară în 1874). Facem corecția necesară că primii care au pus diagnosticul, **ca probabil**, au fost doctorii Iuliano și Bogdan, mai degrabă cu scopul de a justifica internarea poetului la Mănăstirea Neamțului (pg 107), iar relația fatidică cu dr Francisc Iszak va începe în 1887, când Eminescu vine la Botoșani. Dincolo de probabilitatea concluziei „**ținând cont de predispoziția genetică, familială, probabil că Eminescu suferea de o afecțiune bipolară (psihoză maniaco-depresivă n.n.), maltrată ca un posibil sifilis terțiar, decesul survenind printr-o intoxicație cu mercur**” ne-am fi

dorit mai multă coerență și precizie în expunere, mai ales când este vorba de goma sifilitică, eritemul nodos (care în paranteză fie spus nu ulcerează niciodată, mecanismul patogenetic fiind imunoalergic) sau ectima, care este de natură streptococică și nu de etiologie nespecifică (pg 107). Facem de asemenea precizarea necesară că luesul congenital tardiv debutează între trei și 12 ani, cu evoluție spre exitus spre sfârșitul celei de a doua decadă a vieții prin marasm nutrițional și rigiditate de decerebrare. Mai mult, doctorul Vuia, pe care îl invocă în studiul său, a fost neuropatolog și nu neuropsihiatru, iar familia Eminovici a avut 11 copii și nu 12..

Pe același palier se situează și distinsul neurolog Bogdan O Popescu care, după un expozeu privind diversele posibilități diagnostice, concluzionează în același mod, „**cred că Eminescu a suferit de tulburare bipolară și că argumentele că ar fi avut paralizie generalizată progresivă, nu sunt, nici pe departe, suficiente sau clare**” (pg 119). Ne este de asemenea greu să înțelegem de ce distinsul neurolog insistă asupra punctului de vedere a lui Eliot Slater, care aruncă pur și simplu chestiunea în ambiguitate, ceea ce la timpul său avea să aibă o influență negativă chiar și asupra lui Ion Nica, influență vizibilă la sfârșitul cărții acestuia când acceptă totuși diagnosticul de pseudoparalizie (pg 118).

Aceiași nedumerire o încercăm și în ceea ce privește abordarea patografică, deci din punctul de vedere al științei care se plasează între medicină și biografie. Deși profesorul Octavian Buda ne prezintă la modul exhaustiv viziunea patografică, totuși, prin dezvoltările incriminatorii ale lui Panait Zosin și Constantin Bacaloglu pe care le folosește ca exemplu (pg 82-91), în mod sigur, nu servește scopului declarat al cărții. Incomparabil mai utilă ar fi fost recenzarea studiului patografic realizat de Ovidiu Vuia în memorabila sa carte publicată în 1997, care tranșează fără echivoc suferința eminesciană (5).

Ambiguitatea nu îl ocolește nici pe Vladimir Beliş, atunci când în concluziile finale ale studiului său afirmă textual „**este greu astăzi, ca pe baza datelor medicale clinice avute la dispoziție și a necropsiei să se poată stabili, de o manieră științifică, existența sau nu a bolilor de care a suferit Eminescu, fie că este vorba de lues sau de o eventuală afecțiune psihică**” (pg 141). Deși încearcă la rândul său o analiză științifică, finalitatea acesteia nu pare să fie deloc lămuritoare, printre altele și prin faptul că face abstracție de opiniile doctorului Tomescu din studiul Potra „**în fine, din partea ficatului și rinichilor s-a observat asemenea o degenerescență granulo-grăsoasă considerabilă**” (12) ceea ce alături de modificările miocardului validează intoxicația mercurială.

Nu același lucru se poate spune despre studiul academicianului Victor A Voicu care, după o amalgamare greu de descifrat (chiar și pentru un medic), între eretismul mercurial, importanța blocajului serotoninei, relația existentă între psihopatologie și creativitate, un istoric al tratamentului antiluetic cu metale grele; mercur, arsenic, bismut și un tabel care cu greu întrunește criteriile de relevanță pe care i le atribuie Eugen Simion, conchide că „**datele deținute, fundamentate pe documente, mărturii, scrisori, date clinice, date anatomo-patologice, pledează neîndoindnic pentru o patologie afectivă, un sindrom maniaco-depresiv**” la care s-a adăugat componenta neurotoxică determinată de tratamentul cu mercur. Ne-am fi așteptat ca și argumentarea să fie pe măsura concluziei, pentru că acuratețea, claritatea și concizia (vorba lui Paulescu) trebuie să caracterizeze demersul științific.

Cea mai așteptată opinie era fără îndoială a psihiatru Dan Prelipcean care, din start, infirmă ipoteza bolii venerice „**infirmată cu argumente indubitabile de către autori contemporani (Beliş 2014, Voicu 2014, Bogdan O Popescu 2014)**” (publicate doar în această carte n.n.) pe care tocmai le-am trecut în revistă (vezi mai sus) în care indubitabilul, ne pare rău să o spunem, este greu de întrezărit. După ce constată că nu se regăsește punctul de vedere al psihiatrilor (!) (Ion Nica, autorul cărții „Eminescu, structură somato-psihică” a fost totuși psihiatru și nu neurochirurg) se împiedică de același Eliot Slater, al cărui răspuns în doi peri este tipic pentru cei care nu vor să-și angajeze responsabilitatea, sau nu au siguranța analizei.

După ce constată încărcătura de tip afectiv în familia poetului și periodicitatea manifestărilor de tip maniacal, observă că „**între aceste episoade este mai mult sau mai puțin funcțional, dar nu**

total regresat, dat fiind că mai există perioade lucide, finalizate prin cele câteva poezii și traduceri duse la bun sfârșit, apreciate de contemporani și exegeți ca valoroase”. Citându-l mai departe însă pe Gh Scripcaru, folosește ca argument pentru suferința afectivă, tocmai producția literară din această perioadă care, efectiv ne-a surprins prin anvergura ei; „**între 1883-1889 a scris 65 de poezii, 15.271 pagini de manuscris din care 4000 de versuri...**” în timp ce Eugen Simion ne asigură că ne-au rămas de la Eminescu doar 14.000 de pagini. În treacă fie spus, încercarea patografică a lui Gh. Scripcaru (pe care autorul o folosește) este o pledoarie pentru natura luetică a suferinței lui Eminescu și mai puțin pentru suferința psihică, ceea ce, iarăși nu servește scopului cărții, iar argumentația folosită este cel puțin nepotrivită, dincolo de faptul că se bazează pe inexactități.

Reținem totuși din pledoaria distinsului psihiatru că „**în concordanță cu criteriile de diagnostic din sistemele actuale de diagnostic psihiatric, cu toată literatura acreditată de psihiatria contemporană, Eminescu (n.n.), suferea de o tulburare afectivă bipolară tip I, cu episoade maniacale acute cu factori psihotici congruenți cu dispoziția, alternate cu perioade subclinice depresive și cu remisiuni (parțiale) interfazice**” (pg 102). Dincolo de faptul că în expozeul distinsului profesor nu se regăsește nicăieri impactul terapiei mercuriale, nici asupra agravării manifestărilor psihotice și nici în declanșarea și agravarea progresivă a tulburărilor neurologice (alături de cele organice care vor conduce repede spre deces), am face totuși precizarea că psihoza maniaco-depresivă nu este la fel de „**stigmatizantă**” nici măcar ca „**semnificație profană**” în comparație cu stigmatul luetic. Aceasta cu atât mai mult cu cât cercetările americane prin Nancy Andreasen (invocată de autor), **arată că maniaco-depresivii sunt puternic creativi**, spre deosebire de neuroluetici, la care regresul morfofuncțional cerebral este progresiv și ireversibil (vezi și descrierea necrotică a creierului poetului), mai ales sub aspectul creativității, ca să nu mai vorbim despre memorie și activitate.

Mai mult, într-o semnalar-recenzie a cărții înserată în paginile on-line, ale Observatorului cultural (nr 761, 27 febr 2015) intitulat „O comisie medicală pentru Eminescu” scrisă de Paul Cernat, articol în care speram să găsim unele corecții, observăm că bună parte din inadvertențele semnalate sunt preluate în aceeași formă, în plus, aflăm cu stupeoare că „**de altfel, acreditarea acestui diagnostic de către G Călinescu (demență luetică n.n.) n-a adus nici un fel de prejudiciu imaginii poetului, Dimpotrivă**”. Atunci de ce atâta strădanie și grabă în a demonta „**presupusul sifilis a lui Eminescu scos din mâneca imposturii**” după cum afirmă Călin Giurcăneanu (citându-l fără ghilimele pe Ovidiu Vuia, pg 110), în „**unul din cele mai pasionante studii din acest volum**” (!) a cărui „**acuratețe și valoare științifică**” am văzut-o mai sus, ca de altfel și în celelalte studii în care, se vede clar că, graba a dăunat grav fondului.

Credem că pentru corectarea erorii medicale și izbăvirea lui Eminescu de stigmatul călinescian, perpetuat și susținut și astăzi, erau absolut necesare doar trei opinii; a dermatovenerologului - pentru demontarea bolii venerice, a psihiatruului - pentru obiectivarea psihozei maniaco-depresive și a toxicologului - pentru gravele consecințe neurologice, psihice și organice, generate direct de dozele enorme de mercur care i-au scurtat viața exact atunci când dr Sutzo credea că poetul va mai trăi cel puțin încă trei ani (și nu prin stimularea și accelerarea ateromatozei cum, total neinspirat, încearcă să ne convingă Eduard Apetrei la pg 122, ca să nu mai vorbim de elucubrațiile lui Codruț Sarafoleanu în legătură cu suferința otică la pg 130).

Ori tocmai aceste studii din cuprinsul cărții par, în analiza noastră, cele mai deficitare; prin inexactități, inadvertențe, probabilități și incertitudini, ca să nu mai vorbim de stil care, pe alocuri, lasă de dorit apropos de acuratețe, claritate și concizie. Mai mult, deși contributorii s-au întrunit într-o conferință dedicată acestei teme), totuși nu s-au pus de acord asupra unor detalii, printre care; locul doctorului Francisc Iszak în drama eminesciană - în care am decelat patru poziții diferite, apoi atitudinea față de Călinescu, modul de argumentare și izvoarele documentare, modul de apreciere a unor date medicale etc. Aici suntem într-un totu de acord cu observațiile critice ale lui Nae Georgescu, din articolul

„Eminescu în oglinzi medicale” publicat în ziaristionline.ro martie 2015.

O soluție ar fi ca întregul efort să fie reluat, regândit și reasezat în poziția care să convingă pe oricine că adevărul căutat este acela pe care cartea îl susține. Pentru că numai așa acest demers ar reuși să ofere „cea mai completă și mai complexă patografie a lui Mihai Eminescu” după cum pretinde Aurel Pop, a cărui analiză istorico-literară, în treacăt fie spus, se oprește la Ion Nica, fără să spună un cuvânt despre studiul lui Ovidiu Vuia care, de departe, este cel mai elaborat studiu științific pe care l-a cunoscut istoriografia eminesciană.

Ceea ce este regretabil este și faptul că, nici Aurel Pop, nici prefațatorii și nici contributorii cărții, nu înțeleg că timpul lui „Magister Dixit” a trecut și că pentru fiecare din cele trei aspecte: dermato-venerologic, psihiatric și toxicologic ar trebui formată câte o comisie de studiu care să analizeze fiecare detaliu legat de domeniul respectiv.

Am mai face remarca generală că dacă sub aspect literar divagațiile și aproximările sunt permise, sub aspect științific expresii precum „ar fi fost, ar fi putut fi, ar explica, ar putea fi explicate, este posibil ca, cel puțin parțial, probabil că” sunt excluse, tocmai pentru gradul lor de relativitate. Din nefericire acestea abundă în articolele contributorilor.

Vom încheia considerațiile noastre prin a cita, spre comparație, din scrisoarea de răspuns al marelui om de cultură din Republica Moldova, academicianul Nicolae Dabija, expediată la data de 4 aprilie 2014, după lectura cărții noastre „În apărarea lui Eminescu” pentru a vedea ce înseamnă acuratețea, concizia și claritatea, pentru un gânditor, din afara arealului medical, atunci când i se propune o abordare științifică (18):

„...o lucrare asemănătoare celei intitulate „În apărarea lui Eminescu” era necesară demult,

...În cazul lui Mihai Eminescu avem de a face cu situația clasică; atunci când opera unui scriitor nu poate fi atacată, se recurge la discreditarea persoanei sale.

...Gheorghe Sărac dovedește că Eminescu n-a fost nebun, el a fost înnebunit. Oboseala lui fiind tratată greșit cu mercur, acesta i-a intoxicat și distrus sistemul nervos și sănătatea fizică, ducându-l la demență.

...Inițiativa dlui Sărac este una plină de curaj, studiile sale profunde vin să-i facă dreptate Poetului Național al Tuturor Românilor, ele urmând să-l reabiliteze și să-l scuture de un stigmat nemeritat.

Iar pentru confirmarea demersului nostru și a sincerității spuselor Marelui Român Nicolae Dabija, redăm în facsimil ultima parte a scrisorii sale, pentru al cărei conținut îi mulțumim respectuos.

Note:

*Lansată la începutul anului 2014 și oferită tuturor forurilor literare și culturale, inclusiv Academiei Române, cartea cuprinde o suită de

Mercurul, administrat în doze mari și în continuare, i-a măcinat creierii, inima și ficatul. Deci, Eminescu a fost adus la demență de cei care l-au tratat.

Nu s-a confirmat ulterior nici presupunerea lansată de adversarii săi că poetul ar fi fost bolnav de sifilis. Eroarea venea din faptul că psihiatria germană a vremii considera că orice simptom de demență nu poate fi decât de origine sifilitică. Dar ea a prins, fiind lansată insistent la câțiva ani după deces de către detractorii săi, care nu l-au iertat nici după moarte. Cu atât mai mult că autopsia nici n-a semnalat această maladie.

Inițiativa dlui Gheorghe Sărac este una plină de curaj, studiile sale profunde vin să-i facă dreptate Poetului Național al Tuturor Românilor, ele urmărind să-l reabiliteze și să-l scuture de un stigmat nemeritat.

Din partea sutelor de mii de admiratori ai Luceafărului Poeziei românești din Republica Moldova îi mulțumesc dlui Gheorghe Sărac pentru acest gest, iar acest demers rog să fie considerat mărturie în instanța de judecată.

Cu respect,

Nicolae Dabija

Nicolae DABIJA

președinte al Forumului Democrat al Românilor din Republica Moldova,

președinte al Asociației Oamenilor de Știință, Cultură și artă din Republica Moldova,

Membru corespondent al Academiei de Științe a Republicii Moldova,

Membru de Onoare al Academiei Române,

Cetățean de Onoare al localităților Ipotești, Botoșani și Dumbrăveni,

legate de nașterea și copilăria lui M. Eminescu.

Chișinău, 4 aprilie 2014

mărturii aparținând lui Titu Maiorescu, Vasile Vineș, Alexandru Vlahuță, și studii aparținând lui George Potra, Ovidiu Vuia și Valeriu Lupu.

**Lansată în 2015 cu ocazia zilei de naștere a Poetului Național și zilei Culturii Naționale cartea cuprinde punctul de vedere a unor specialiști în psihiatrie, neurologie, toxicologie, dermatologie, medicină legală, istoria medicinei și istorie literară, ce susține diagnosticul formulat și demonstrat de Ion Nica (1972) și Ovidiu Vuia (1996, 1997).

Bibliografie

1. Codreanu Theodor - Eminescu, incorect politic, Ed Scara Print, Buc, 2014.
2. Călinescu George - Viața lui Mihai Eminescu, Ed Saeculum IO, Buc, 1995.
3. Maladia lui Eminescu și maladiile imaginare ale eminescologilor – Ed. FNAS, Buc, 2015.
4. Vuia Ovidiu – Misterul morții lui Eminescu, Ed Paco, Buc, 1996
5. Vuia Ovidiu – Despre boala și moartea lui Eminescu-studiu patografic, Ed Făt Frumos, Buc, 1997.
6. Nica Ion – Eminescu – structură psihosomatică, Ed Eminescu, Buc, 1972.
7. Codreanu Theodor – Eminescu martor al

adevărului, Ed Scara, Buc, 2004.

8. Lupu Valeriu – Eminescu din perspectiva criticii I, Arheu, 1(6), 2015, pg 31-36.

9. Zarifopol Christina Illas – Dulcea mea doamnă/ Eminul meu iubit, Ed. Polirom Iași, 2000.

10. Lupu Valeriu – Cu bisturiul în obrazul lui Eminescu, Pagini Medicale Bărlădene, nr 166-167, 2012.

11. Simion Eugen – Cazul Paulescu, Cultura, 2, 20 ian 2011

12. Potra George – Mihai Eminescu - Cauzele morții sale-studium, Ed. Lit. Cultura Poporului, Buc. 1934.

13. Sărac Gheorghe – Documente privind boala și moartea lui Eminescu, Ed. Malasi, Buc. 2000.

14. Codreanu Theodor – Eminescu în captivitatea nebuniei, Ed. Tipo Moldova, Iași, 2013.

15. Sărac Gheorghe – În apărarea lui Eminescu, Ed. Biharia Internațional 2014.

16. Ivănescu Cezar - Fenomenul Eminescu atrage, Rev. Armonia, 16 sept. 2014.

17. Eminescu Mihai – Învățământul democratic - în Opera Politică (1880-1883), Ed. Eminescu, Buc., 2000. pg 111.

18. Dabija Nicolae – Demers, scrisoare de răspuns, Chișinău, 4 aprilie 2014.

Miniaturi vocale pe versuri eminesciene

Valentina LUPU

La editura Magic Print Onești în 2014 a apărut o carte foarte consistentă și unică intitulată "Miniaturi vocale pe versuri eminesciene – romanțe și lieduri" de Gheorghe Sărac, în format A4, cu 440 pagini conținând partituri muzicale.

Volumul este prefațat de profesor universitar doctor Viorel Cosma – doctor Honoris Causa al universităților de artă din Chișinău și Iași, sub genericul "Poezia eminesciană, hrană spirituală, esențială a muzicii românești". Face sublinierea că versul eminescian este prin el însuși muzică și că abordarea sub aspect muzical este extrem de dificilă și nu la îndemâna oricui. Însuși George Enescu care aprecia încă din copilărie poeziile

luceafărului socotea piscul eminescian mult prea înalt spre a fi cucerit cu mijloacele tehnice chiar performante ale muzicii.

Teama lui Enescu de a nu se ridica la nivelul poeziei eminesciene era una comună în rândul muzicienilor așa încât abordarea muzicală a versului eminescian era o adevărată provocare.

Volumul alcătuit de Gheorghe Sărac conține 144 romanțe și lieduri grupate în patru secțiuni:

1. romanțe pe versuri de Mihai Eminescu – 80 (voce)

2. romanțe pe versuri de Veronica Micle – 6 (voce)
3. lieduri pe versuri de Mihai Eminescu – 52 (voce și pian)
4. lieduri pe versuri de Veronica Micle – 6 (voce și pian)

Ceea ce este remarcabil în alcătuirea acestei adevărate antologii muzicale este și faptul că adună la un loc partituri ale mai multor muzicieni pentru aceiași poezie, ceea ce sub aspectul diversității percepției muzicale și a drumului parcurs în timp, condensează în paginile sale o adevărată istorie. Chiar dacă există o diferență între poezia eminesciană și a lui Veronica Micle autorul așează inspirat 12 romanțe și lieduri aparținând poetei, tocmai pentru a sublinia și prin vers și cântec celebritatea istorică a cuplului. Pentru lumea muzicală și literară, apariția acestei antologii, reprezintă un adevărat eveniment de cultură prin care generațiile tinere pot cunoaște valorile noastre și că prin această realizare ne ridicăm la nivelul marilor culturi.

De altfel Gheorghe Sărac, unul din oaspeții constanți a meleagurilor noastre din ultimii 20 de ani, este o voce cunoscută a romanței și liedului românesc prin interpretările înregistrate și difuzate în massmedia noastră, inspirate atât din lirica eminesciană, cât și din lirica lui Vasile Alecsandri, George Coșbuc și Octavian Goga.

Pasionat în opera sa de conservare și redare a ceea ce are mai valoros cultura noastră, Gheorghe Sărac se dovedește și un inspirat culegător de bijuterii muzicale pe care le pune la dispoziția interpreților, de o manieră profesională și artistică. Prin această operă Gheorghe Sărac parcurge încă un pas important în cunoașterea eminesciană, cunoaștere la care trudește de aproximativ 20 de ani prin contribuții importante izvorâte din patriotismul și naționalismul său nedeșteptat.

Încheiem prin ceea ce muzicologul Viorel Cosma observa în finalul prefeței sale "orice partitură pe versurile Lucefărului poartă o fărâma din sufletul lui Eminescu, omul nepereche al culturii românești, care a respirat atmosfera muzicală a timpului său" fiindcă, după cum spunea Slavici "prin toate fibrele lui cântau natura și iubirea, pădurea și izvoarele, păsările și astrele. Cânta până și masa lui de brad, iar el cânta... scriind".

O carte despre „medicină și societate” sau Medicul și locul său în societatea contemporană

Petre IOSUB

Lansarea unei cărți reprezintă întotdeauna un eveniment cultural care oferă prilejul unei profunde meditații pe subiectul propus, mai ales atunci când tema este atât de aproape existenței noastre concrete, la care, nu rareori ne raportăm pe măsura anilor ce trec, și nu numai. Culegerea de eseuri ce alcătuiesc cartea **Medicină și Societate** apărută la editura PIM, Iași, 2014, este inteligent centrată pe trei teme principale; **1. Medicina între bioetică și etica creștină, 2. Interferențe medico-sociale și 3. Medicină-mediul și societate.**

Cartea încearcă să abordeze relația sistem medical și societate în integralitatea ei, prin prisma istoriei, a evoluției ca știință și posibilități tehnice, a reciprocității sub raport etic și moral, locul ei în viața socială, rolul medicului și desigur perspectiva prin prisma transformărilor din societatea modernă (partea I-a). Cartea în ansamblul ei apare ca o lucrare extrem de bogată în informații

și opinii pe care le consider personalizate și cu ecou în mintea cititorului.

Doctorul Lupu dovedește și cu acest prilej că genetica biologică (ereditatea sau moștenirea nativă) trebuie să o dublăm în familie și școală cu o „ereditate culturală”. Acest lucru este demonstrat în chip remarcabil de tandem-ul care își asumă responsabilitatea, autoritatea și originalitatea acestei lucrări Valeriu și Vasile Lupu. Această lucrare, până la urmă de „eseistică medicală”, este de fapt o abordare plurivalentă a ființei umane, un mozaic caracterologic al omului și al interacțiunii sale cu socialul sub toate aspectele sale, dar și cu mediul extrasocial și extralogic al existenței noastre (partea a II-a și a III-a).

Autorii îndeamnă medicul, dar și pe pacient, să se privească reciproc și să intercondiționeze de la persoană la persoană și nu de la creator la creatură. Adică în complexitatea relațională din

punct de vedere psihologic, estetic, moral, cultural, așa putând să se realizeze o cunoaștere mai bună a cauzelor care l-au adus în starea de pacient. Cred că trebuie să considerăm medicina ca cel mai umanizat spațiu al existenței noastre unde războiul are un singur adversar – boala și se duce pentru sănătatea vieții și nu pentru alte scopuri (pg 48-58).

Raportarea acestor aspecte la realitățile concrete ale actului medical, ridică câteva probleme de esență și de percepție, până la urmă a profesiei de medic (pg 41). Prima ar fi că medicul și sistemul medical nu gestionează viața, cum greșit se percepe la nivelul opiniei publice și mai ales a liderilor de opinie în domeniu. Ceea ce medicul și sistemul medical este chemat să gestioneze este sănătatea vieții, pe care însă o poate gestiona cu mai mult sau mai puțin succes în funcție de o multitudine de variabile cum ar fi; fondul biologic al pacientului, zestrea lui ereditară, modul de viață, atitudinea față de propria lui existență, prezența unor boli cronice sau tare congenitale, capacitatea de răspuns al organismului, alte cauze cunoscute sau necunoscute, etc, etc, variabile pe care opinia publică și mai ales familia refuză să le ia în calcul.

Trebuie înțeles faptul că gestionarea vieții nu aparține asistenței medicale, pur și simplu pentru faptul că are alte resorturi, care de regulă scapă logicii și rațiunii umane. O viață se încheie atunci când trebuie să se încheie, indiferent cum; prin accident, prin boală, sau fără o cauză aparentă ce poate fi asimilată fatalității, ca să nu mai vorbim de uzura biologică care este de regulă respinsă de cel în cauză sau de aparținători.

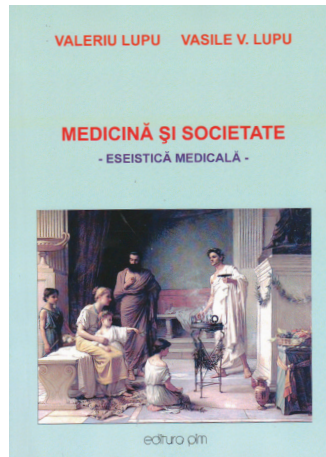
Sunt cunoscute în biologie suficiente situații în care efectiv

organismul refuză să răspundă intervențiilor noastre, oricât de sofisticate și evolute ar fi din punct de vedere tehnic, sau răspund de o manieră paradoxală (efect invers) cum ar fi: apoptoza celulară, celula refuzivă sau în blocaj metabolic etc. Dacă acceptăm că viața este un dat natural sau divin, trebuie să admitem și faptul că cel care dă viață poate să o și întrerupă oricând, aspect ce rațiunea umană refuză să accepte. Înțelepciunea populară a găsit un răspuns mult mai simplu și mai aproape de adevăr decât toată știința noastră (așa a fost dat să fie, s-a terminat ghemul zilelor, ce ți-e scris în frunte ți-e pus, etc).

Medicul trebuie mereu privit în statura sa de reper valoric fundamental al sănătății noastre, și nu ca pe un oarecare meșteșugar, așa cum de regulă îl privește societatea actuală care, prin alocare de fonduri insuficiente cu afundarea sistemului în ineptii funcționărești birocratice și prin trimiterea de „cercetași” distruge de fapt și lasă răni adânci în viața unui spital, al medicilor și al pacienților.

Într-un spital nu suntem nici la măcelărie și nici la piață ca să între cineva cu ciubotele în activitatea medicală. Este necesar respectul statului și al cetățeanului față de acest reper vital pentru orice tip de societate. Acest lucru îl demonstrează și lucrarea de față, iar efortul autorilor este unul meritoriu, de aceea sper ca în viitor să mai vedem asemenea apariții.

Închei prin a spune că această carte poate fi ușor asimilată ca un adevărat ghid moral și etic pentru medic și ajutoarele sale din sistem, iar pentru cei din afara sistemului un instrument util în cunoașterea a ceea ce înseamnă; medic și sănătate, viață și boală, medicină și societate.

Centenarul “Academiei bărlădene”:

Ediție anastatică, “Covor basarabean” de D. Iov cu gravurile originale de Theodor Kiriakoff-Suruceanu, alcătuită și îngrijită de Cătălin-Andrei Teodoru, Editura “Sfera”, Bârlad, 2015

Ion N. OPREA

Dar cine este acest D. Iov? Ne răspund cititorii, mass-media!

La 21 mai 2015, în cadrul manifestărilor organizate cu ocazia centenarului „Academiei bărlădene”, la Teatrul „Victor Ion Popa” din localitate, a avut loc lansarea volumului „Covor basarabean” de D. Iov, cu 58 gravuri originale de Theodor Kiriakoff-Suruceanu, ediție anastatică, alcătuită și îngrijită, de Cătălin-Andrei Teodoru, membru al Academiei bărlădene, care pune în valoare, spre cinstea sa, a Editurii Sfera, Bârlad, dar și a inițiatorilor sărbătoririi, ceea ce a făcut odinioară, în 1943, Imprimeriile grafice „Cartea Moldovei”, Iași.

Cartea, structurată pe mai multe capitole – Lacrimi pentru Basarabia, Icoane, Drum spre dreptate, Urme vechi, Liniște-n sbucium – cu spusele din 1943 ale scriitorului I. Al. Brătescu-Voineschi în deschidere, o invitație la recitirea poeziilor, precum un „minunat” dar dumnezeiesc dat poeziilor, aceștia reușesc ca „din durerile, din sfâșierile lor sufletești să facă cântece pentru alții”.

Cine este acest D. Iov, răscolitor de sentimente și tămăduitor al durerilor prin atâta speranță dusă peste poate, m-au chestionat cei cărora le-am împrumutat cartea primită de la cunoscutul și de mult colaborator meu Cătălin-Andrei Teodoru, tutovean ca și mine, scriitorul cu invitația la citit fiind prea sintetic în prezentarea

autorului, mie răspunzându-mi însăși cititorii, și ei autori a unor comentarii, la care am să mă refer, în deslegările mele.

Dimitrie Iov, nu-i basarabean, cum am putea crede, este născut la 9 martie 1888, la Uriceni, azi satul Nicolae Bălcesu, orașul Flămânzi, județul Botoșani, mort la 20 august 1959, la Gherla, una din pușcăriile comuniste, locul unde nu numai aici și-au aflat sfârșitul intelectualii români, el, poet și prozator, fiind doar unul dintre cei pe care, alții, de astăzi, cum este și istoricul Lucian Boia, nu-i cunosc în calitate de luptători împotriva a ce a fost comunismul în România.

Școala primară Iov Dimitrie, fiul lui Toader Iov și al Ecaterinei, comercianți, o urmează în localitatea natală iar Școala Superioară Comercială la Iași, după care, în activitate, lucrător bancar la București o perioadă, s-a implicat de tânăr în viața politică și culturală a țării.

Stabilit din 1908 în București, a urmat Școala Militară în anii 1914-1916, a luat parte în Primul Război Mondial la luptele de la Oituz, Barcea-veche...

„...La venirea în București a scriitorului Dimitrie Iov, fire voioasă dar trăind, în acele momente, groaza arestării ca scriitor al Basarabiei, ca ofițer pe frontul de răsărit, ca vrăjmaș al comunismului, a fost găzduit de Victor Ion Popa – ca semn

al prieteniei unor membri ai Academiei Bârlădene – cel nespun de bun și generos, într-o căsuță din Muzeul Satului, în cea mai mare parte operă etnologică a sa”, scrie C.D. Zeletin, Președinte de Onoare al Academiei Bârlădene, în „Cuvânt înainte” la „Victor Ion Popa Artistul și criticul plastic, Album”, Editura Sfera, Bârlad, 2015, p. 20.

A deținut funcții care i-au permis să ia atitudine, exprimându-și public părerea – redactor la Adevărul și Dimineața (1912), Fulgerul Iași (1912-1916), Ramuri (1914-1916), Lumina-Craiova (1915-1916), Drum drept (1916), Mișcarea-Iași (1919), Dacia-București (1919-1924), Curierul (1914-1942), în Basarabia a redactat Sfatul Țării și a condus publicațiile Cuvântul, Cuvântul nostru, Renașterea Moldovei, Biblioteca copiilor și a tinerimii (Chișinău), a editat Basarabia de Sus (Soroca), a fost primul director al Teatrului de propagandă din Basarabia (1919), și inspector general al artelor pentru Basarabia (1920), deputat (1926), senator (1931), prefect de Soroca în 1921 și 1926.

Opiniile sale politice, susținute în activitatea de presă, și-au găsit expresia în însăși atitudinea sa cetățenească, mereu explicită, curajoasă, directă, limpede, exprimată în publicistica practică, dar și în opera sa poetică.

A debutat în Universul literar în 1910, a colaborat la diverse periodice cu versuri și articole social-politice, în Luceafărul (Sibiu 1911), România, Opinia (Iași), Dacia, Răsăritul (Chișinău), Florile dalbe (Bârlad), Gazeta poporului (Suceava), Îndreptarea literară, Junimea Moldovei de Nord, Unirea (Blaj), Renașterea română (Sibiu), Lectura pentru toți, Capitala, Freamătul, Viața literară, Facla, Rampa, Gânduri bune, Doina, Solia, Ordinea.

În perioada Primului Război Mondial, în refugiu fiind, a editat și răspândit la

e-mail: revistaelanul@gmail.com
<http://sites.google.com/site/elanulvs/>

Redacția (tel.: 0235-436100)

Redactor șef: Marin Rotaru

Redactor-șef adjunct: Cristian Onel

Redactori corespondenți:

prof. univ. dr. Vlad Codrea,

Univ. „Babeș Bolyai”, Cluj-Napoca

prof. univ. dr. Ștefan Olteanu, București

Dan Ravaru, Vaslui

Corneliu Bichineț, Vaslui

Mircea Coloșenco, București

dr. Arcadie M. Bodale, Vicovu de Sus

Serghei Coloșenco, Bârlad

drd. Laurențiu Ursachi, Bârlad

dr. Laurențiu Chiriac, Vaslui

Ion N. Oprea, Iași

dr. Sorin Langu, Galați

ISSN: 1583-3593

Tehnoredactare: Bogdan Artene

Tipar: SC Irimex SRL Bârlad

Iași, broșurile: Basarabia și Bucovina de Sus sub noua stăpânire (1940 și 1941), Sub călcâiul comuniștilor, Pagini de crud adevăr (1941), i-au rămas în manuscris romanul Vulpea de baltă, culegerea de nuvele Bârbieria din Hârlău și trilogia Basarabiei Cărți poștale.

A fost și director al Teatrului Național din Iași. În acest sens sunt documente: Evenimentul din 10 septembrie 1942 scrie: „În astă seară pleacă în Capitală domnul D. Iov, directorul Teatrului Național și director general al Operei Moldova, în legătură cu deschiderea stagiunii de teatru și operă din Iași”; Apoi, același ziar din 13 octombrie 1942 relatează – „Sâmbătă, la orele 8,25 Teatrul Național din Iași și-a deschis noua stagiune sub directoratul distinsului scriitor D. Iov”.

După 1944 Dimitri Iov a fost arestat, detenția politică fiind executată în special la închisoarea de la Gherla, unde a și decedat.

În ziarul „Prutul” din 11 decembrie 1942 se relatează: „... însărcinat să scrie o carte de propagandă în legătură cu Basarabia, a terminat lucrarea „Moldova de la Nistru”. Găsim scris în această lucrare a lui D. Iov: „... n-a fost Rusia aceasta niciodată o putere care, prin vitejii, să atragă privirea asupra ei. Totdeauna când i-a venit bine, s-a năpustit asupra vecinilor înfigându-și ghiara... azi, mâine, oricând, prăbușirea acestei țări acaparatoare va veni, fie i-o va aduce războiul, fie că va îndeplini-o vremea...”, prefață zguduitoare, care i-a adus ani grei de temniță și moartea la numai 71 de ani, în închisoarea de la Gherla.

Spre știința istoricului Lucian Boia – care în cărțile sale afirmă că sovieticii și comunismul în România nu au avut împotrivire din partea populației în acțiunile lor – iată ce scrie sentința nr. 474 din 8 aprilie 1957 a Tribunalului Militar București, unde Dimitri Iov era acuzat că încă din 1955 „se alăturase unui grup de intelectuali, unde... la diferite întâlniri ce le aveau discutat dușmănos la adresa regimului din țara noastră(...), discuta în mod dușmănos evenimentele politice interne și internaționale, ascultau la posturi de radio imperialiste (...) se recitau diferite poezii cu caracter dușmănos la adresa regimului, a guvernului RPR și URSS, poezii compuse de inculpatul Iov Dimitri, „Deșteaptă-te române”, „La arme!”, „Marșul dezrobirii”, versuri contra-revoluționare, având versuri compuse de Dimitri Iov, cum sunt:

Urâte hotare are țara mea:

Cum au sluțit-o grelele urgii...

Privirea tot de lacrimi plină mi-i

De câte ori mă uit la ea.

Îmi pare o inimă de bun român,
 Cu vârful spintecat pe marea largă
 În care a intrat adânc, s-o spargă,
 Pumnalul ce prindea-n ascuns
 păgân”.

Iar mai la final:

„...Dar mâine vor doini la stâni ciobanii
 Carpații când nu vor mai fi hotar,
 Căci ziua va sosi s-o facem iar
 Cum ne-au lăsat-o Dacii și Romanii”.

Versurile acestea fuseseră scrise în 1941 și publicate în volumul „Ne cheamă Ardealul” de George Toğan.

Acuzatoare au fost și cele scrise în volumul „Gospodarul din Orhei”, 1942, unde D. Iov spune în prefață: „Închin Basarabiei mele dragi această carte scrisă în anul de chinuire, de plâns și de așteptare(...) iar lacrimile care mi-au întovărășit scrisul vor înflori, în primăveri, prin livezile de la Soroca, de la Orhei, de la Țiganca...”

Alăturându-se celor scrise de I. Al. Brătescu-Voinești la 8 octombrie 1943 la publicarea volumului Covor basarabean, Constantin Ostap, de loc din Basarabia, dar de mulți ani ieșean, cu gândul la Casa familiei sale, rămasă în Soroca cotropită,

**Număr apărut cu sprijinul Centrului Județean pentru
 Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Vaslui**

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor aparține, în exclusivitate, autorilor.

în articolul „Un nume pe nedrept uitat”, din „Revista română” nr.2, 2004, reda versurile din „Au înflorit castanii la Soroca” - și se întreba: „când, oare, se va face dreptate și numele lui Dimitri Iov va figura în Personalitățile ieșene și într-o antologie a operei lui literare?”:

Au înflorit castanii la Soroca,
Și-n liniștea ce plânge din podgorii
Sub umbra lor se plimbă azi dușmanii...

Ceea ce știi sigur, Constantin Ostap, prietenul meu de bibliotecă și arhivistică, cu mare operă mai ales istorico-memorialistică, a plecat dintre noi fără să i se fi acordat de ieșeni ceea ce merita, nu post-mortem, calitatea de membru USR, purtată de mulți alții, fără de cârți.

Ce mâni trudite de țărancă
Ți-au înflorit urzeala trandafirii
Și te-au țesut, ca să te calce mirii
Cum o strigau? Marie? Ancă?

Pe câmpul tău bogat, cum e un lan,
Privirea mea citește ca-n scrisoare,
Gândindu-mă la biata țesătoare,
Frumosule covor basarabean.

Eu parcă văd o frunte cum asudă
Și-obrajii aburiți, ca niște pâni!
Ași vrea ca să sărut acele mâni,
Ce te-au-nflorit cu dragoste și trudă.

Au plans deasupra ta tristeți de moină
Și inima și-a destrămat-o-n fire;
Chenarul drag ți l-a țesut din doină
Și florile din cântec de iubire.

În clitul, sub icoane, ce-adun anii
Din truda degetelor de mărgean?
Căci zestrea-i fost și te-au furat dușmanii,
Frumosule covor basarabean.

Scrisă la 1 iulie 1940 la București, poezia Covor basarabean care „îi însutește durerea, îi sfășie inima, gândindu-se la comorile de frumuseți ale coastei smulse din trupul țării sale”, cum spune I. Al. Brătescu-Voinești, are să aducă alte și alte versuri careoricând puteau să-l acuze, cum ar fi acestea, „Voroava”, scrise la 21 august 1940 la Bușteni:

Cu crucea și cu paloșul în mână
Cel care-n veacuri a răzbit streinul
Vă-ntreb Io Ștefan Voevod ot Putna:
Hatmanii mei, au unde ni-i Hotinul?

Io care-n patruzăci și șapte lupte
Am pus cu voi acestei țări temeiul,
Vă-ntreb Io Ștefan Voevod ot Putna:
Mazălii mei, au unde ni-i Orheiul?
Curs-a sângele în râuri până când
Am întărit hotarele, ca roca,
Vă-ntreb Io Ștefan Voevod ot Putna:
Răzeșii mei, au unde ni-i Soroca?

Prin vitejie am rămas Cel Mare
Așa cum scrie-n Letopiseț slova.
Vă-ntreb Io Ștefan Voevod ot Putna:
Urmașii mei, au unde ni-i Moldova?

Urmașii mei!... De nu sunteți voi vrednici,
Voiu deștepta pe Tăutu, pe Duma,
Pe Boldur, pe Mohilă, pe Țuțora,
Pe toți acei ce-avură-n leaturi rost
Și spre rușinea voastr-a tuturoră,
Voiu întregi cu ei Moldova cum a fost...

Dimitri Iov a făcut parte din Societatea Scriitorilor Români în perioada 1920-1949. Este declarat Cetățean de onoare, post-mortem, al orașului Flămânzi, județul Botoșani.

Figurează în antologiile: Mireasa de peste Prut (Al. Darie, București, 1994) și Crizantema de la frontiere (V. Bâtcă, București, 1996).

Referințe în volume:

M. Straje – Dicționar de pseudonime... ale scriitorilor și publiciștilor români, București, 1973.

I. Bejenaru- Dicționarul Botoșănenilor, Iași, Moldova, 1994.

Al. Darie – Mireasa de peste Prut, antologie de lirică basarabeană, București, Editura didactică și pedagogică, 1994, p. 82-84.

V. Bâtcă – Crizantema de la frontiere, București, Editura Fundației Culturale Române, 1996, p. 117.

M. Zăciu – Dicționarul scriitorilor români, D-L, București, Editura Fundației Culturale Române.

L. Predescu – Enciclopedia României, Cugetarea, București, Saeculum I.O., 1999, p. 443.

Silvia Lazarovici, Scriitori și Publiciști Botoșăneni. Dicționar biobibliografic, Editura Agata, Botoșani, 2013.

În periodice:

S. Vârzan: Dimitri Iov – poet al Iridentei, Cuget Moldovenesc nr. 5-7, 1943, p. 138-144.

N. Crainic: Covor basarabean, Gândirea nr. 7, august-septembrie, 1943, p. 423-428.

I. Bejenaru: Dimitri Iov, Caiete basarabene, ianuarie 1985, p. 4. Ateneu.

Al. Bardieru: În legătură cu mișcările poedului D. Iov, 1888-1959. Caiete botoșănene, 1986, p. 4, Ateneu.

Bejenaru I: O poezie și autorul ei: D. Iov, Caiete botoșănene nr. 1-2, 1994, p. 26.

C. D. Zeletin: Cărți poștale pentru D. Iov, Ateneu nr. 7, 1994.

Constantin Ostap: Un nume pe nedrept uitat, în Revista română nr. 2, Iași, 2004.

Diana Aghiorghies, în Luceafărul, 22 martie 2014.

Opera sa: Scrisori către un nepot; Moartea regelui Carol (Craiova-Ramuri, 1915); În lunca Troțușului (nuvele și schițe, București, România Nouă, 1923); Amintiri și lacrimi (nuvele și schițe, București, 1932); Privești basarabene (1941); Gospodarul din Orhei (nuvele și schițe, București Monitorul oficial, 1942); Biruitorii de la Țiganca (București Universul, 1943); Covor basarabean (versuri, Iași, 1943); Moldova de la Nistru (București, Dacia Traiană, 1943); Dudaia Adela (nuvele, schițe, București).

